

ပြည်နဝဒေးနှင့် နတ်ရှင်နောင်တို့၏ မိုးတောရတုများမှ အချစ်၊ အလွမ်း၊ အတွေးစိတ်ကူးများ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာချက်

အေးအေးထွန်း*

စာတမ်းအကျဉ်း

ဤစာတမ်းသည် မြန်မာစာပေနယ်ပယ်ကဗျာကဏ္ဍရှိ နဝဒေး၏ မိုးတော ရတု (၁၉)ပုဒ်နှင့် နတ်ရှင်နောင်၏ မိုးတောရတု (၂၄)ပုဒ်တို့မှ မောင်မယ်တို့၏ အချစ်၊ အလွမ်းခံစားချက်နှင့် အတွေးစိတ်ကူး တို့ကို နှိုင်းယှဉ် လေ့လာတင်ပြ ထားသောစာတမ်း ဖြစ်ပါသည်။ နဝဒေးရတု ပေါင်းချုပ်နှင့် နတ်ရှင်နောင် စာဆိုရတုများကို အလေ့လာခံနယ်ပယ် အဖြစ်သတ်မှတ်ပါသည်။ ဂန္ထဝင်စာဆို ကြီးများဖြစ်သော ပြည်နဝဒေးနှင့် နတ်ရှင်နောင်တို့၏ မိုးတောရတုများမှ စာဆိုတို့ အချစ်၊ အလွမ်း၊ အတွေးစိတ်ကူးများ ကွန့်မြူးနိုင်ပုံ၊ ပြည်နဝဒေး ကြီး၏ အချစ်၊ အလွမ်း၊ အတွေးစိတ်ကူးများကို နတ်ရှင်နောင်က နည်းမှီး ဖွဲ့ဆိုထားပုံများ၊ အကြံတူနောက်လူကောင်းစမြဲ ဟူသည့်အတိုင်း နဝဒေးထက် နတ်ရှင်နောင်၏ အချစ်၊ အလွမ်း၊ အတွေးစိတ်ကူးများက ပိုမိုကောင်းမွန်ပုံ များကို ကဏ္ဍအလိုက် နှိုင်းယှဉ်တင်ပြလိုသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ရေးသားပြုစု ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤစာတမ်းသည် ဂန္ထဝင်စာပေနယ်ပယ်မှ ရတုကဗျာများကို စိတ်ဝင်စားလေ့လာ လိုသူများနှင့် မြန်မာစာအထူးပြု ဆရာ၊ ဆရာမများ၊ ကျောင်းသား၊ ကျောင်းသူများ၏ ရတုကဗျာ သင်ကြားရေးအတွက် အကျိုး ကျေးဇူးပြုနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

နိဒါန်း

ပြည်နဝဒေးနှင့်နတ်ရှင်နောင်တို့သည် တောင်ငူခေတ်တွင် ရတုကဗျာလောက ကို ဦးဆောင်ခဲ့ကြသူများ ဖြစ်ပါသည်။ ပြည်နဝဒေးကြီးသည် မင်းမှုထမ်းစာဆိုဖြစ်၍ နတ်ရှင်နောင်က မင်းပျိုမင်းလွင် စာဆိုဖြစ်ပါသည်။ စာဆိုတို့၏ ရတုကဗျာများသည် နှောင်းခေတ်စာဆိုတို့အတွက် နည်းမှီစံပြုဖွယ်ရာ ဖြစ်ခဲ့ခြင်းအကြောင်းကို သိလိုစိတ် ထက်သန်သည်နှင့်အမျှ နှိုင်းယှဉ် ဖော်ထုတ်တင်ပြလိုစိတ်လည်း ဖြစ်ပေါ်မိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပါရဂူကျမ်းခေါင်းစဉ်အဖြစ် ပြည်နဝဒေးနှင့် နတ်ရှင်နောင်တို့၏ မိုးတော ရတုများ နှိုင်းယှဉ် လေ့လာချက်ဟူသော ခေါင်းစဉ်ကို တင်သွင်းခြင်းဖြစ်ပါသည်။

* ဒေါက်တာ၊ ကထိက၊ မြန်မာစာဌာန၊ မန္တလေးဒီဂရီကောလိပ်

ဤစာတမ်းသည် ပါရဂူကျမ်းမှအကြောင်းအရာပိုင်း၏ အခန်းစိတ်ဖြစ်သော မောင်မယ် တို့၏ အချစ်၊ အလွမ်း၊ ခံစားချက်နှင့် အတွေး စိတ်ကူးများကို ကဏ္ဍအလိုက် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာတင်ပြထားသော စာတမ်းဖြစ်ပါသည်။

၁။ ပြည်နဝဒေးနှင့်နတ်ရှင်နောင်တို့၏အတ္ထုပ္ပတ္တိအကျဉ်း

စာဆိုပြည်နဝဒေး၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိအကျဉ်း

ဟံသာဝတီဆင်ဖြူများရှင်က နဝဒေးဘွဲ့ချီးမြှင့်ခံရသော ပြည်နဝဒေးသည် တောင်ငူခေတ်တွင် ထင်ရှား ကျော်ကြားခဲ့သော စာဆိုကြီးဖြစ်သည်။ မင်းပေးနဝဒေး ဘွဲ့ကို ပထမဆုံးရခဲ့သောကြောင့် ပထမနဝဒေးကြီးဟု စာပေသမိုင်းတွင် အသိအမှတ် ပြုကြသည်။ ထို့ပြင် ပိုဒ်စုံရတုအစုံ ၄၀၀ ခန့်^၁ ရေးသားစပ် ဆိုခဲ့ခြင်း၊ ရတုဆရာ၏ ပုဂံဝ ရှေ့သွားလမ်းပြဆရာကြီးဖြစ်ခြင်းတို့ကြောင့်^၂ ရတုနဝဒေးဟုလည်း ကျော်ကြား သည်။

သက္ကရာဇ် (၈၆၀)ခန့်တွင် ပြည်မြို့၌ ဖွားမြင်ခဲ့သော နဝဒေးကြီးသည်^၃

သက္ကရာဇ် (၈၉၄)ခု၌ ပြည်မြို့ကို မင်းပြုသော ဘုရင်နရပတိ ယောက်ဖတော် မင်း ဘစော၏ အထိန်းတော်သား ဖြစ်သည်။ မင်းဘစောကို ပွတ်လယ်ရွာတွင် ပြည်ဘုရင် နရပတိကွပ်မျက်၍ နှမတော်နရပတိမယ်ကို စလင်းစည်သူ ကျော်ထင်သို့ ပေးသည်။ ထိုအခါ နှမတော်ဘုရားနှင့်အတူ စလင်းသို့ လိုက်ပါသွားရသည်။ စလင်းတွင် မင်းလကျာဘွဲ့ရခဲ့သည်။

ထို့နောက် စလင်းမြို့ပျက်၍ သက္ကရာဇ် (၉၇၀)ခုနှစ်တွင် စစ်ကိုင်း၌ စည်သူ ကျော်ထင်မင်းပြုသောအခါ စစ်ကိုင်းသို့လိုက်ပါရသည်။ မင်းလကျာအား ထောင်သင်း ကို ကြီးမှူးစေသည်။ ထောင်သင်းမှူး ဘွဲ့မည်ရသည်။ သက္ကရာဇ်(၉၁၃)တွင် စစ်ကိုင်း စည်သူကျော်ထင်သည် နရပတိစည်သူဟူသောအမည်ဖြင့် အင်းဝရွှေနန်းကို သိမ်းမြန်း စိုးစံသည်။ သက္ကရာဇ်(၉၁၆)တွင် ဆင်ဖြူများရှင်(ဘုရင့်နောင်) လုပ်ကြံတော်မူ၍ အင်းဝ ပျက်လျှင် ပြည်ဘုရင် သတိုးဓမ္မရာဇာ (ဘုရင့်နောင်၏ညီတော်)က ဆင်ဖြူများရှင်ထံ လျှောက်ထားတောင်းယူ၍ ထောင်သင်းမှူးကို ပြည်သို့ခေါ်သွားခဲ့သည်။

^၁ သုတ၊ မောင်၊ ၂၀၀၂၊ ၈၉။

^၂ လှဖေ၊ ဒေါက်တာ၊ ၂၀၀၂၊ ၆၀။

^၃ သုတ၊ မောင်၊ ၂၀၀၂၊ ၈၉။

သက္ကရာဇ် (၉၂၈)ခုနှစ်တွင် ဟံသာဝတီဆင်ဖြူများရှင် မင်းတရားကြီးသည် ဟံသာဝတီ နေပြည်တော်ကြီးကို မြို့အင်္ဂါခုနှစ်ပါးနှင့်အညီ ပြန်လည် တည်ထောင် တော်မူသည်။ တာဝန်း (၃၄၀၀) ရှိသော ဟံသာဝတီနေပြည်တော်သစ်ကြီးသည် နန်းမ အဆောင်ဆောင် တို့ဖြင့် တင့်တယ် လှပနေသည်။ စာဆို ထောင်သင်းမှူးသည် ဟံသာဝတီသို့ ရောက်ခိုက်ဖြစ်၍ ဟံသာဝတီမင်းနေပြည်တော်ကြီး၏ ရှုမငြီးဖွယ် ခမ်းနား ကြီးကျယ်ပုံကို “ရာဇဌာနီ၊ ပြည်ကြီးပီ၍ တုသိတာမှ၊ ဘုံလျှင်ကျသို”^၁ ဟု အစချီကာ ရတုပိုဒ်စုံရေးဖွဲ့ပြီး ဆင်ဖြူများရှင်ထံ ဆက်သွင်းလေသည်။ မင်းတရား ကြီးလည်း အားရနှစ်သက်ကာ နဝဒေးဘွဲ့ကို ချီးမြှင့်တော်မူခဲ့သည်။ ထိုအခါမှစ၍ ပြည်နဝဒေးကြီးဟု နီးဝေးကျော်ကြားခဲ့သည်။ ထိုအကြောင်းတို့ကိုရည်၍ “စစ်ကိုင်း ထောင်သင်း၊ စလင်းလကျာ၊ ပြည်မှနဝဒေး” ဟုမြန်မာစာပေသမိုင်း တွင် အမည်မွှေး ထင်ရှားခဲ့သည်။

အသက်(၁၀)နှစ် အရွယ်ကပင် ကဗျာအလင်္ကာကို လိုက်စားရေးစပ်ခဲ့သော စာဆိုနဝဒေးသည် ပျို့ကဗျာ၊ လင်္ကာ၊ ဇချင်း၊ ရတုစပ်ဆိုမှုအရာ၌ ဉာဏ်ပညာ ထက်မြက်သူဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် အရှင် သခင်များ မြို့ပြောင်းရွှေ့ရာလိုက်ပါရခြင်း၊ အရှင်သခင်များ စစ်ချီရာ နယ်အသီးသီးသို့ လိုက်ပါရခြင်း တို့ကြောင့် ဒေသန္တရ ဗဟုသုတများကို စာဆို၏ အတွေးစိတ်ကုများဖြင့် ပေါင်းစပ်ပြီး ရတုပေါင်း (၇)အင်္ဂါ ကျော် ပုဒ်ရေ(၄၀၀)ခန့် စပ်ဆိုခဲ့သည်။

စာဆိုရေးသားပြုစုခဲ့သည့် အခြားစာများမှာ သက္ကရာဇ်(၉၀၄)တွင် သုဓနု ကုမာရဇာတ်(မြန်မာပြန်)၊ သက္ကရာဇ်(၉၁၃)တွင် မင်းတရားမယ်တော်ဇချင်း၊ သက္ကရာဇ် (၉၄၀)တွင် ယိုဒယားမိဖုရား ဇချင်း၊ သက္ကရာဇ်(၉၄၁)တွင် ရာဇဗျူဟာပျို့နှင့် မနော် ဟရီပျို့တို့ ဖြစ်သည်။ စာဆိုနဝဒေးကြီးသည် အသက် (၉၀)ကျော်တွင် ပြည်မြို့၌ အနိစ္စရောက်ခဲ့ပါသည်။^၂

^၁ နဝဒေး၊ ၁၉၆၄၊ ၁၀၅။
^၂ သုတ၊ မောင်၊ ၂၀၀၂၊ ၉၀။

စာဆိုနတ်ရှင်နောင်၏အတ္ထုပ္ပတ္တိအကျဉ်း

စာဆိုနတ်ရှင်နောင်ကို ရတုကဗျာဖွဲ့ဆိုမှုတွင် ရတုဘုရင် ရတုတံခွန်စိုက်သူဟု နှောင်းစာပေ သုတေသီများက အသိအမှတ်ပြုထားကြပါသည်။ နတ်ရှင်နောင်သည် တောင်ငူ ရွှေနန်းတည်မင်းသီဟသူရ မဟာဓမ္မရာဇာဘွဲ့ခံ မင်းရဲကျော်ထင်နှင့် မိဖုရား ခေါင်ကြီး အတုလအဂ္ဂမဟာဒေဝီဘွဲ့ခံ မင်းခင်စောတို့မှ ဖွားမြင်သော သားတော်ကြီး ဖြစ်သည်။ ညီတော်များမှာ မင်းရဲကျော်စွာ၊ မင်းရဲသီဟသူနှင့် မင်းရဲကျော်ထင် တို့ဖြစ် သည်။

နတ်ရှင်နောင်၏ မွေးသက္ကရာဇ်ကိုမူ ရာဇဝင်များတွင် အတိအကျ ဖော်ပြ မထားပေ။ မှန်နန်း မဟာရာဇဝင်၌ သက်တော် (၃၅)နှစ်တွင် ကွယ်လွန်ကြောင်း ဖော်ပြပါရှိသည်။^၁ နတ်ရှင်နောင်သည် ငယ်ရွယ်စဉ်ကတည်းကပင် ခမည်းတော်၏ လက်ရုံးသဖွယ်အားကိုးခဲ့ရသူဖြစ်သည်။ သက္ကရာဇ် (၉၅၂)ခု မိုးကောင်းတိုက်ပွဲတွင် အောင်မြင်မှုရခဲ့၍ ငါးဆူဒါယကာမင်းကိုယ်တိုင် အဆောင်အယောင် စားကျေးစား လက်များကို ပေးအပ်ချီးမြှင့်ခဲ့သည်။^၂ သက္ကရာဇ် (၉၄၈)ခုနှစ်နှင့် (၉၅၄)ခုနှစ်တွင် ယိုးဒယားသို့ နှစ်ကြိမ်တိုင်တိုင် ချီတက်တိုက်ခိုက်ရာ၌လည်း တပ်မှူးအဖြစ်ပါဝင်ခဲ့ သည်။^၃ နတ်ရှင်နောင်သည် ခမည်းတော် တောင်ငူဘုရင် မင်းရဲကျော်ထင် ဟံသာဝတီ ကို အောင်တော်မူသောအခါ နန်းကျဘုရင် ငါးဆူဒါယကာနှင့်အိမ်ရှေ့မင်း မင်းရဲကျော် စွာကို မယ်တော်နှင့်တိုင်ပင်၍ လုပ်ကြံကွပ်မျက်ခဲ့သည်။ တောင်ငူဘုရင် မင်းရဲကျော် ထင်သည် သက္ကရာဇ် (၉၆၅)ခုတွင် နန်းတက်တော်မူပြီး သားတော်ကြီးနတ်ရှင်နောင် ကို ဟံသာဝတီဆင်ဖြူများရှင်မင်းတရားကြီး၏ သမီးတော် ဓာတုကလျာနှင့် စုံဖက် ကာ အိမ်ရှေ့အရာပေးတော်မူသည်။^၄ ရာဇဓာတုကလျာသည် ထိုနှစ် တန်ဆောင်မုန်းလ တွင် ကွယ်လွန်တော်မူကြောင်းကို ဖော်ပြထားပါသည်။

သက္ကရာဇ် (၉၇၁) ခုနှစ်တွင် ခမည်းတော် တောင်ငူဘုရင် နတ်ရွာစံသော် သားတော်အိမ်ရှေ့စံ နတ်ရှင်နောင်သည် ဝါခေါင်လပြည့်ကျော် (၆)ရက် သောကြာ နေ့တွင် ဘုရင်သီဟသူရဘွဲ့အမည်ကို ခံယူကာတောင်ငူရွှေနန်းကို သိမ်းမြန်း စိုးစံ တော်မူသည်။ ထိုနှစ်မှာပင် အနောက်ဖက်လွန်မင်းသည် တောင်ငူကို ချီတက် တိုက်ခိုက် အောင်မြင်ပြီး နတ်ရှင်နောင်ကို လက်အောက်ခံဘုရင်ငယ်အဖြစ်အုပ်စိုးရန်

^၁ မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး(တတိယတွဲ)၊ ၁၉၉၃၊ ၁၇၀။
^၂ -ယင်း-၊ ၉၁။
^၃ -ယင်း-၊ ၈၄-၉၃။
^၄ -ယင်း-၊ ၁၁၀။

တောင်ငူမြို့ကို ပြန်လည်အပ်နှင်းခဲ့သည်။ သက္ကရာဇ် (၉၇၄)ခုတွင် သံလျင်မြို့စား ငဇင်ကာသည် တောင်ငူသို့ ချီတက်လာပြီး နတ်ရှင်နောင်၏ ညီတော် မင်းရဲကျော်စွာ နှင့် ဦးစွာတိုက်ပွဲဖြစ်ပွားရာ မင်းရဲကျော်စွာ ကျရှုံးသည်။ တောင်ငူဘုရင်နတ်ရှင်နောင် ကိုလည်း သံလျင်သို့ ခေါ်ဆောင်သွားခဲ့လေသည်။^၁ အနောက်ဘက်လွန်မင်းသည် ထို နှစ်မှာပင် သံလျင်သို့ ချီတက်လုပ်ကြံရာ သက္ကရာဇ် (၉၇၅) ခုနှစ်တွင် အောင်မြင် တော်မူသည်။ နတ်ရှင်နောင်ကို စစ်ဆေးမေးမြန်းရာ ငဇင်ကာနှင့် ပူးပေါင်းမှုရှိကြောင်း ထင်ရှားသဖြင့် သံလျင်မြို့လယ်တွင် ကွပ်မျက်၍ ညီတော်မင်းရဲကျော်ထင်ကို သဂြိုဟ် စေသည်။ တောင်ငူဘုရင် နတ်ရှင်နောင်သည် သံလျင်တွင် အနိစ္စရောက်သည်ကို အကြောင်းပြုကာ သံလျင်ရောက်မင်းတရားကြီးဟုလည်း အမည်တွင်သည်။^၂

စာဆို၏ဘဝသည် တိုတောင်းလှသော်လည်း စာဆိုရေးဖွဲ့ခဲ့သော ရတုကဗျာ တို့သည်ကား ယနေ့ထက်တိုင် မြန်မာစာပေသမိုင်း၌ ဂန္ထဝင်တွင်လျက် ကျန်ရှိ နေဆဲဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာစာပေ နယ်ပယ်ရှိ ရှေးဂန္ထဝင်စာဆိုတော်ကြီး (၂)ဦး၏ ရတု ကဗျာများကို လေ့လာဖော်ထုတ်ခွင့်ရသောကြောင့် အထူးပင် ဝမ်းသာ ဂုဏ်ယူမိပါ သည်။

**၂။ ရတုဝေါဟာရ ၊ သဘောသဘာဝနှင့် သမိုင်းအကျဉ်း
ရတုဝေါဟာရ နှင့် သဘောသဘာဝ**

ရတုဝေါဟာရသည် မြန်မာဘာသာစကား ရတုလည်းရှိသည်။ ပါဠိ၊ သက္ကတ ဘာသာမှ ဆင်းသက်လာသည်လည်း ရှိသည်ဟု ပညာရှင်များက အမျိုးမျိုးကြံဆကြ ပါသည်။

ရတုဟူသောဝေါဟာရနှင့် ပတ်သက်၍ ‘ကဝိတာရတီကျမ်း’ တွင်

ရတုသည် သက္ကတစကားပျက်မျှသာဖြစ်သည်။ ဝသန္တ စသော ဥတုကို ဟောသည်။ ရှေးက မိုးဘွဲ့၊ ဆောင်းဘွဲ့ စသော ရာသီဘွဲ့ကိုသာ ရတုဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ခဲ့ကြရာမှ နောင်အလားတူ လေးလုံးစပ်လင်္ကာ၊ တောလား၊ ဘုန်းတော်ဘွဲ့၊ ကျေးစေဘွဲ့၊

^၁ မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး(တတိယတွဲ)၊ ၁၉၉၃၊ ၁၆၄-၁၆၅။
^၂ -ယင်း-၊ ၁၆၈။

မယ်ဘွဲ့၊ မောင်ဘွဲ့၊ စသည်တို့ ကိုလည်း ရတုဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်
လာကြခြင်း ဖြစ်သည်။^၁

ဟုဖွင့်ဆိုထားပါသည်။

မြန်မာစာပေသမိုင်းတွင်

ရတုဟူသည် သက္ကတဘာသာရိတုမှ ပျက်လာသော ရတုလည်း
ရှိသည်။ ပေါရာဏသက်သက် ရတုလည်းရှိသည်။ သက္ကတ
ဘာသာရိတုမှာ အခါရာသီ အနက်ရ၍ မြန်မာဘာသာရတုမှာ
သဘင်ဟူသော အနက်၊ အခြေအနေဟူသော အနက်၊ အခမ်း
အနားဟူသော အနက် သုံးမျိုးရသည်။ ဤသို့ ဌာနအားဖြင့်
သုံးမျိုး ကွဲပြားလျက်ရှိရာ အကြင်အဖွဲ့တစ်ခုသည် အများနှင့်
စပ်ဆိုင်လျှင် ထိုအမျိုးမှာ သဘင်အနက်ရ၏။ အများနှင့်မသက်
ဆိုင်ဘဲ တစ်ဦးတစ်ယောက်ထဲအတွက်သာ စပ်ဆိုင်လျှင် အခမ်း
အနားပကတိ ဖြစ်ထွန်းသည့် သဘာဝဓမ္မ အခြေအနေများကို
ပြုလျှင် အခြေအနေသဘော သက်ရောက်သည်။^၂

ဟုဆိုထားပါသည်။

မြန်မာအဘိဓာန်တွင်

ရတု၊ ယဒု၊ န-လေးလုံးတစ်ပိုဒ် ရေးဖွဲ့သော ကဗျာတစ်မျိုး (သ၊
ရိတု)^၃

ဟု ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။

ကဗျာသာရတ္ထသင်္ဂြိုဟ်တွင်

ရတုဟူသော စကား၏အနက်အဓိပ္ပာယ် အကျဉ်းချုပ်မှာ၊ ဂိမုန္တ
ဥတု၊ ဝသန္တဥတု၊ ဟေမန္တဥတု ဟူသော နွေ၊ မိုး၊ ဆောင်း
ကာလအချိန်များကို ပါဠိဘာသာ၌ ဥတု၊ သင်္သကရိဋ်ဘာသာ၌
ရိတုဟု ခေါ်သဖြင့်၊ ဆွဲနှစ်ရာသီဘွဲ့ကဗျာတို့ကို ရတုဟုခေါ်
သည်။ ၎င်းရာသီဘွဲ့ကဗျာလင်္ကာ စပ်နည်းကိုလိုက်၍ နောင်
သောအခါ ဘုရင်မင်းမြတ်တို့ကို ချီးပသော အဖွဲ့မျိုးများကို

^၁ ကျော်ရင်၊ ဦး(ပုလား)၊ မ-၁၃၂၊ ၃၅၁။

^၂ ဖေမောင်တင်၊ ဦး၊ ၁၉၅၈၊ ၄၉။

^၃ မြန်မာစာအဖွဲ့၊ ၂၀၀၈၊ ၃၀၃။

ခုကာလဒါဘာခေါ် မင်းပွဲသဘင်အခမ်းအနားမျိုးတို့၌ ချီးကျူး
သော မင်္ဂလာဩဘာစာမျိုးများကို စပ်ဆိုကြလေ၏^၁
ဟုဖော်ပြထားပါသည်။

ဤသို့ပညာရှင်အသီးသီး၏ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ အရ ရတုဟူသော
ဝေါဟာရမှာ သက္ကတ ဘာသာရိတု၊ ပါဠိဘာသာဥတုတို့မှလာ၍ အခါရာသီအနက်ရ
ကြောင်း၊ ထိုမှ အခါရာသီ၏ တင့်တယ်မှု နှင့် မွေ့လျော်ပျော်ပိုက်ဖွယ် သာယာမှု
အခြေခံချင်း တူသည့် ကဗျာလင်္ကာအဖွဲ့၏အမည်အဖြစ် သတ်မှတ် ခေါ်ဝေါ် လာ
ကြောင်း၊ ပေါရာဏရတုမှာမူ သဘင်၊ အခမ်းအနား၊ အခြေအနေဟုဆိုကြောင်း တွေ့ရ
သည်။

ရတုကဗျာဖွဲ့ဆိုသည့်အကြောင်းနှင့် ပတ်သက်၍ စာဆိုတို့သည် မိမိတို့၏
ခံစားချက်များကို စိတ်ကူးဉာဏ်ဖြင့် ပုံဖော်ဖန်တီးရာ၌ ဘုရားတိုင်၊ သိကြားတိုင်၊
မြို့ဘွဲ့၊ မယ်ဘွဲ့၊ မောင်ဘွဲ့၊ ပန်းဘွဲ့၊ ရာသီဘွဲ့၊ ကျေးစေ၊ စစ်ချီ စသည်ဖြင့် အမျိုးစုံ
အောင် ရေးဖွဲ့ခဲ့ကြကြောင်း တွေ့ရသည်။ အချို့ အချို့ အသတ်ကာရန် ညီရသည်။
ပိုဒ်စုံစပ်နည်းတွင် သုံးချက်ညီစပ်နည်း၊ သပ်စေ့နက်သုံးချက်ညီစပ်နည်း၊ ကိုယ်တွင်း
ပြည့်သပ်စေ့နက် သုံးချက်ညီစပ်နည်း၊ စကြာစပ်နည်း၊ တောင့်တဲတွန်စပ်နည်းဟု
(၅)မျိုး ကွဲပြားသည်။

ရတုကဗျာဖွဲ့စပ်မှုနှင့်စပ်လျဉ်း၍ မြန်မာစာပေသမိုင်းတွင်

တစ်ပိုဒ်တည်းဖွဲ့လျှင် ဧကပိုဒ်၊ နှစ်ပိုဒ်ခွဲလျှင် အဖြည့်ခံ၊ သုံးပိုဒ်
စပ်ဖွဲ့လျှင် ပိုဒ်စုံဟူ၍ ခေါ်သည်။ သုံးပိုဒ်ထက် ပိုမို၍လည်း
မစပ်ဖွဲ့ကြချေ။ တစ်ပိုဒ်တွင်လည်း ပဒအရေအတွက် အားဖြင့်
(၁၀၈) ပဒထက် ပိုမို၍ မဖွဲ့နွဲ့ကြချေ။^၂

ဟူ၍ဖော်ပြထားပါသည်။

ထို့ကြောင့် ရတုကဗျာဖွဲ့ဆိုမှုတွင် စာဆိုတို့၏ အာရုံ (၆) ပါး၌ တွေ့ကြုံ
ထင်ဟပ်နေသည်များကို အခြေခံ၍ စိတ်ကူးဉာဏ် ကွန့်မြူးကာ နှစ်သက်ဖွယ် ဖြစ်
အောင် ရေးဖွဲ့ထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ ရေးဖွဲ့ရာတွင် ပိုဒ်ရေအရလည်းကောင်း၊
ပဒအရေအတွက်အရ လည်းကောင်း ကန့်သတ်ချက်ရှိသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

^၁ လွန်း၊ ဦး၊ ၁၉၅၅၊ ၂၃၄။
^၂ ဖေမောင်တင်၊ ဦး၊ ၁၉၅၈၊ ၂၄။

ရတုသမိုင်းအကျဉ်း

ရတုသည် လင်္ကာမှ ပေါက်ဖွားလာသော ကဗျာအဖွဲ့အနွဲ့ဖြစ်သည်။ ရတုကဗျာသမိုင်းကြောင်းကို လေ့လာလျှင် ပင်းယခေတ်တွင် မြန်မာစာပေသမိုင်း၌ အစောဆုံးဟု အများကလက်ခံထားကြသော ‘ရွှေဖဝါး တော်အောက်၊ ကျွန်၏ လျှောက်ဖြင့်’ အစချီသောရတုကို တွေ့ရသည်။ စတုရင်္ဂဗလအမက်ကြီးက မြန်မာသက္ကရာဇ် (၇၀၀)ကျော် လောက်တွင် ဖွဲ့ဆိုခဲ့ခြင်းဖြစ်၍ မြန်မာစာပေသမိုင်းတွင်

ထိုရတုသည် ပေါက်ဆရာတော် (သို့မဟုတ်) ဆူးတွင်းပစ်ဆရာတော် အား မြတ်စွာဘုရား တရားတော်အကြောင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ မေးမြန်းကာ ရေးသားထားသော အမေးပုစ္ဆာရတုဖြစ်၏^၁

ဟုဖော်ပြထားပါသည်။

မြန်မာစာပေသမိုင်းတွင် အစောဆုံးတွေ့ရသော ထိုရတုသည် တောတောင်ရာသီဥတု၊ချစ်ခင်ခြင်း၊ မေတ္တာအစုတို့ကို ဖွဲ့နွဲ့ထားခြင်း မဟုတ်ဘဲ ဆူးတွင်းပစ်ဆရာတော်အား မြတ်စွာဘုရား တရားတော်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ မေးမြန်းထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လောကုတ္တရာကြောင်းကို ဖွဲ့နွဲ့ထားသော ရတုအဖြစ်တွေ့ရသည်။

အင်းဝခေတ်တွင် ရတုကဗျာပါ အကြောင်းအရာတို့သည် လောကုတ္တရာမှ လောကီသို့ နယ်ပယ် ကျယ်ပြန့်လာပြီး ကဗျာအဖွဲ့ပုံသဏ္ဍာန်နှင့် အကြောင်းအရာလည်း စုံလင်လာပါသည်။ ပထမ မင်းခေါင်ကြီး၏ ‘နန္ဒဝန်လျှင်’ ချီကျေးစေ ရတု၊ ရှင်သူရဲ၏ စစ်ချီရတုများ အပါအဝင် ဝံတောင်လယ် ဘုန်းတော်ကြီး၊ ရှင်မဟာသီလဝံသ၊ ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ၊ ရှင်တေဇောသာရ စသောရတုစာဆိုတို့၏ လောကီ၊ လောကုတ္တရာဆိုင်ရာ ရတုများစွာ ပေါ်ထွက်လာခဲ့သည်။ အမျိုးသမီးစာဆိုများပါ ပေါ်ထွက်လာခဲ့သည်။ နန်းတွင်မိဖြူ၊ နန်းတွင်မိညိုတို့၏ ကိုယ်ရည်သွေးရတုများကို တွေ့ရသည်။ ကဗျာပုံသဏ္ဍာန် ပိုင်းတွင်လည်း တောင့်တဲတွန့်ဆိုနည်း၊ ပုလဲတစ်တန်၊ သန္တာတစ်တန်ဆိုနည်း၊ ပဒုမ္မာကြာဆိုနည်း၊ စကြာဆိုနည်း စသည့်ဖြင့် အမျိုးမျိုး တီထွင်စပ်ဆိုမှုများကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် ပင်းယခေတ်တွင် အစပျိုးခဲ့သော ရတုအဖွဲ့သည် အင်းဝခေတ်တွင် ပိုမိုစည်ပင်လာသည်ဟု ဆိုရပါသည်။

တောင်ငူခေတ်သည် စစ်မက်ရေးရာထူပြောသော ခေတ်၊ တိုင်းသစ်ပြည်သစ် ထူထောင်သောခေတ် ဖြစ်၍ နယ်ပယ်ချဲ့ထွင်ရန်၊ စည်းရုံးရန်အလို့ငှာ အရပ်မျက်နှာ

^၁ ဖေမောင်တင်၊ ဦး၊ ၁၉၅၈၊ ၁၆။

အသီးသီးသို့ စစ်ချီထွက်ကြရသည်။ စစ်ချီရင်း စစ်သည်တော်တို့သည် မိမိတို့ အတွေ့အကြုံ၊ အတွေးစိတ်ကူးနှင့် ခံစားချက်များကို ရတုကဗျာ များအဖြစ် ဖွဲ့သီလာကြသည်။ တောင်ငူခေတ်တွင် ရတုကဗျာနှင့် စာဆို အမြောက်အမြားပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။ ထင်ရှားသည့် စာဆိုများမှာ လှော်ကားသုံးထောင်မျိုး၊ ရှင်ထွေးနာသိန်၊ ပြည်နဝဒေးကြီး၊ နတ်ရှင်နောင်၊ မင်းဇေယျရန္တမိတ်၊ ရှင်သံခို၊ ဥက္ကာပျံ၊ မင်းစောနှင့် ရှင်ထွေးလှ၊ ရတေရှင်ထွေး၊ ခင်မထွေး၊ သရေစည်သူကတော်၊ ပြည်မိဖုရား၊ ဇင်းမယ်မိဖုရား၊ ပဲခူးမိဖုရား၊ တန်ဆောင်မိဖုရားတို့ဖြစ်သည်။ အင်းဝခေတ်တွင် ဖွံ့ဖြိုးလာခဲ့သော ရတုကဗျာအရေးအဖွဲ့သည် တောင်ငူခေတ်တွင် ရတုခေတ် ဆိုရလောက်အောင် ထူးခြားထွန်းကားလာကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

ညောင်ရမ်းခေတ်တွင် ရတုစာပေနှင့် စာဆိုအမြောက်အမြား မပေါ်ထွန်းခဲ့သော်လည်း ရှင်ကရဝိက၊ မြင်းခွာစားမင်းရာဇာ စသော ရတုစာဆိုတို့ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ ညောင်ရမ်းမင်း ဆယ်ဆက်မြောက် ဟံသာဝတီရောက် မင်းတရားကြီးသည်လည်း အင်းဝပျက်၍ ဟံသာဝတီတွင်စံနေစဉ် နတ်ရွာစံခါနီးအချိန်တွင် “ပုဂ္ဂိုလ်ခြောက်မည်” အစချီသော သုံးချက်ညီသံဝေဂပိုဒ်စုံရတုကို စပ်ဆိုခဲ့ပါသည်။^၁ ထို့ကြောင့် ညောင်ရမ်းခေတ်တွင် တောင်ငူခေတ်လောက် ရတုကဗျာမထွန်းကားသော်လည်း အထိုက်အလျောက် ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ ကုန်းဘောင်ခေတ် ပထမပိုင်းတွင် ဘုန်းတော်ဘွဲ့ရတုများ၊ ပြန်လည် သက်ဝင်လှုပ်ရှားလာပါသည်။ လက်ဝဲသုန္ဒရ အမတ်ကြီး၏ ကိုယ်ရေးကိုယ်တာ ခံစားချက် ရတုများ၊ ဦးတိုး၏ ရခိုင်ချီ ရတုများ၊ စိန္တကျော်သူဦးဩ၏ စစ်သည်ဘဝသရုပ်ဖော်ရတုများ ပေါ်ထွန်းခဲ့ပါသည်။ အခြားထင်ရှားသော ရတုစာဆိုများမှာ စဉ့်ကူးမင်း၏ မိဖုရားရှင်မင်း၊ ဖိုးသူတော်ဦးမင်း၊ ဝက်မစွတ်နဝဒေး၊ ဦးပုည၊ ကင်းဝန်မင်းကြီးဦးကောင်း၊ ဆီးဘန်နီဆရာတော်တို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

ထို့ကြောင့် ပင်းယခေတ်က စတင်ခဲ့သော ရတုကဗျာစာပေသည် ယနေ့ထက်တိုင် ထိမ်းမြားမင်္ဂလာပွဲများ၊ ရှင်ပြုနားသ၊ ဘိသိက်မင်္ဂလာပွဲများတွင် ရွတ်ဖတ်ကြလျက် ဂန္ထဝင်တွင်စွာ ရပ်တည်နေကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

^၁ ဖေမောင်တင်၊ ဦး၊ ၁၉၅၈၊ ၁၈။

၃။ ပြည်နဝဒေးနှင့်နတ်ရှင်နောင်တို့၏ မိုးတောရတုများမှ အချစ်၊ အလွမ်း၊ အတွေး စိတ်ကူးများ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာချက်

၃။ ၁။ အကြောင်းအရာပိုင်းလေ့လာချက်

၃။၁။၁။ အချစ်ဘွဲ့များ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာချက်

မိုးတောရတုကဗျာသည် စာဆိုတို့၏ တွေ့ကြုံခံစားသိမြင်မှုများကို အခြေခံ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော စိတ်ကူး စိတ်သန်း၊ အတွေးအမြင်ခံစားချက်တို့ဖြင့် ဖန်တီးပုံဖော် ထားသော ကဗျာများဖြစ်ပါသည်။

နဝဒေးနှင့်နတ်ရှင်နောင်တို့သည် စစ်သည်စာဆိုများ ဖြစ်ကြသည်နှင့်အညီ ချစ်တတ်၊ လွမ်းတတ်၊ ခံစားတတ်သူများလည်း ဖြစ်ပါသည်။ စာဆိုတို့၏ ရတုများ တွင် တွေ့ရသောချစ်သူများသည် မျိုးရိုးဇာတိ မြင့်မားသူများ ဖြစ်ကြသည်။ အဆင့် အတန်းမြင့်သော အထက်တန်းလွှာမှ ပေါက်ဖွားလာသူများ ဖြစ်ကြသည်။ လုလင်ပျို တို့ သဘာဝအလျောက် ချစ်သူထံမှ တုံ့ပြန်မေတ္တာရရန် မျှော်လင့်ကြိုးစားကြသည်။ ချစ်သူဘဝသို့ရောက်သည့်အခါတွင်လည်း မိမိတို့၏ ချစ်သူအပေါ် တန်ဖိုးထားကာ ချစ်ကြင်နာကြသည်။ မခွဲမခွာနေလိုကြသည်။ ချစ်သူတို့၏ သဘာဝအတိုင်း အတူ နေရ လျှင် ပျော်ရွှင်ကြည်နူး၍ ခွဲခွာရသည့်အခါ ကြေကွဲကြရသည်။

ပြည်နဝဒေးသည် မင်းမှုထမ်းစစ်သည်စာဆိုဖြစ်၍ နတ်ရှင်နောင်ကား မင်းညီ မင်းသားစစ်သည်စာဆို ဖြစ်သည်။ စာဆို (၂)ဦးစလုံးမှာ စစ်သည်စာဆိုများ ဖြစ်သည့် အားလျော်စွာ မင်းရေးဝန်တာကြောင့် ချစ်သူနှင့် ခွဲခွာရသည့်အချိန်တွင် ချစ်သူ မယ်လေး၏အလှ ဂုဏ်အရည်အသွေးများကို ပြန်လည် တွေးတောကာ သတိရ လွမ်း ဆွတ်ကြမြဲဖြစ်သည်။ သာမန်အခြေအနေ အချိန်အခါများထက် အလွမ်းကို အားပေး နှိုးဆွတတ်သော သဘောရှိသည့် မိုးရွာချိန်များတွင် ဝေးကွာနေသော ချစ်သူမယ်လေး ကို လွမ်းသည့်စိတ်ကြောင့် ဖြေမဆည်နိုင်အောင် ခံစားကြရသည်။ ချစ်သူနှင့်ခွဲခွာ လာရသော စာဆိုအား မိုးကအလွမ်းစိတ်ကို ပိုမိုဖြစ်စေပါသည်။ ထို့ကြောင့် နေပြည် တော်တွင် ကျန်ခဲ့ရှာသော ချစ်သူမယ်လေးအား သတိရလွမ်းဆွတ်စိတ်က မဖြေသာ အောင် ခံစားလာရကြောင်းတို့ဖြင့် ပေါ်လွင်အောင် ရေးဖွဲ့လာကြပါသည်။

စာဆိုပြည်နဝဒေးကြီးနှင့် နတ်ရှင်နောင်တို့၏ မိုးတောရတုများတွင် မောင်မယ် တို့၏ အချစ်၊ အလွမ်းများသာမက မိုးနှင့် ပတ်သက်၍ ခံစားရသော စာဆို၏ ခံစားချက်နှင့် အတွေးစိတ်ကူးများကိုပါ ထည့်သွင်းဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ စာဆို(၂)ဦး၏ မိုးတောရတုများတွင် အချစ်ကို ဖော်ကျူး ဖွဲ့ဆိုရာ၌ ချစ်သူမယ်လေး

နှင့် စတင်တွေ့ဆုံချိန်၊ နေရာ၊ တုံ့ပြန်မေတ္တာရယူရန် ကြိုးစားပုံ၊ ချစ်သူ၏ အသက် အရွယ်၊ လှသွေးလှရည်၊ မျိုးရိုးနှင့် ဆုံဆည်းခွင့်ရပုံတို့ကို ထည့်သွင်း ဖွဲ့ဆိုထား ပါသည်။

စာဆိုပြည်နဝဒေးကြီး၏ ဇာတိချက်ကြွေမွေးရပ်မြေဖြစ်သော ပြည်မြို့တွင် တန်ခိုးကြီးဘုရား များစွာရှိသည့်အနက် ပြည်ရွှေဆံတော်ဘုရားသည်လည်း တစ်ဆူ အပါအဝင်ဖြစ်သည်။ ကဆုန်လပြည့် နေ့ရောက်တိုင်း ပြည်မြို့ပတ်ဝန်းကျင်မှ ကဆုန် ညောင်ရေသွန်းလောင်းပူဇော်ရန် ဆံတော်ရှင်စေတီသို့ လာရောက်ကြစမြဲ ဖြစ်သည်။ ဤမိန်းကလေးကို တွေ့မြင်သည့်အချိန်မှစ၍ ချစ်သူနှင့်ပတ်သက်သည့် အကြောင်း အရာတို့ကို အမှတ်ထင်ထင်ရှိနေခဲ့ရသည်။ မိမိချစ်သူသည် အလှဆုံး၊ အမြင့်မြတ်ဆုံး၊ ကျက်သရေအရှိဆုံး ဣန္ဒြေရှင်လေးဟု မှတ်ယူထားပါသည်။ ထို့ကြောင့် မိန်းကလေး နှင့် စတင်ဆုံဆည်းရာ နေရာ၊ အချိန်တို့ကို စာဆို၏ ‘ရတုညောင်ရေ’ ချီ မိုးတော ရတုတွင်

ရတုညောင်ရေ၊ ခါလိုက်နွေဝယ်
ညနေချမ်းခါ၊ သင်းမြူတာနှင့်
နံ့သာဖြိုးပြည့်၊ ပန်းစုံထည့်မှ
ပတ်လှည့်လက်ယာ၊ မြိတ်ဇိနာဝယ်
သဒ္ဓါကြည်ဆွ၊ သွန်းမည့်ညကို^၁

ဟူ၍ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ စာဆိုသည် ညောင်ရေသွန်းသည့် ညနေချမ်းချိန်ခါ ရွှေဆံတော်ဘုရားတွင် ချစ်သူမယ်လေးနှင့် စတင်တွေ့ရှိပုံ တို့ကို အမှတ်ထင်ထင် အသေးစိတ်ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

စာဆိုနတ်ရှင်နောင်၏ မိုးတောရတုများတွင်မူ ချစ်သူမယ်လေးနှင့် စတင် တွေ့ဆုံသည့်နေရာ အချိန်တို့ကို ဖော်ကျူးဖွဲ့ဆိုသော အဖွဲ့မျိုးကို မတွေ့ရပေ။

စာဆိုနဝဒေးကြီးသည် ချစ်သူမယ်လေးထံမှ တုံ့ပြန်မေတ္တာကိုရရန် ခဲယဉ်းစွာ ကြိုးပမ်းခဲ့ရ ကြောင်းကိုလည်း ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ချစ်ရသူ၏ တုံ့ပြန်မေတ္တာကို ရရှိရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ရသည်မှာ လမှ နှစ်သို့တိုင် ကူးပြောင်းခဲ့ပါသည်။ ချစ်သူမယ်လေး ၏ အထိန်းတော်မှတစ်ဆင့် ချစ်စကားပါးခဲ့သော်လည်း မိန်းကလေးက တုံ့ပြန်စကား မဆိုဘဲ အမျက်ထွက်သည့် အမူအရာမျက်နှာထားဖြင့် ထရှောင်သွားခဲ့ပါသည်။ ချစ်သူ

^၁ နဝဒေး၊ ၁၉၆၄၊ ၁၃၉။

မယ်လေးထံမှ မေတ္တာတုံ့ပြန်မှု ရရှိရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ရပုံကို စာဆို၏ ‘ထစ်ချုန်းရင့်၍’ ချီ မိုးတောရတုတွင်

ရှင်နှင့်ကျွန်စစ်၊ မှန်သောဖြစ်ဖြင့်၊
လနှစ်ကူးပြောင်း၊ တချောင်းချောင်းလျှင်၊
ဖြားယောင်းသံချို၊ လျှောက်ပန်ဆိုလည်း၊
ယိုယိုရုံရုံ၊ နှုတ်တုံ့မမြက်၊
ဆယ်မြတ်သက်လျှင်၊ မျက်ထွက်မှုထား၊
ထရှောင်သွား၍^၁

ဟူ၍ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။

စာဆိုနတ်ရှင်နောင်သည်လည်း အသက်ပေး၍ ချစ်ရသူမယ်လေးကို မေတ္တာ နောင်ကြိုးဖြင့် အထပ်ထပ်ရစ်ပတ်ကာ ခိုင်မြဲစွာ ချစ်ခဲ့ပါသည်။ မယ်လေး၏ အချစ်ကို ရရန် မိမိအသက်ကို ငဲ့ညှာ ထောက်ထားမှုကင်းစွာ ကြိုးပမ်းခဲ့ကြောင်းများကို ‘ရွန်းမြေ သည်လျှင်’ ချီ မိုးတောရတုတွင်

မယွန်းကြင်ချစ်၊ ဆယ်ပြန်ရစ်၍၊
ပျိုမျစ်စံတင့်၊ ဘုန်းမျိုးမြင့်ကို၊
မဖင့်ဝေသက်၊ ကြိုးခေါက်ရက်တည့်^၂

ဟူ၍ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ချစ်သူမယ်လေးကို အလေးအနက်ချစ်ကြင်နာခဲ့ကြောင်း အချစ်အတွက် အသက်ကိုပင် ဝေငှရန်အသင့်ဖြစ်နေကြောင်း၊ မယ်လေးအချစ်ကိုရရန် ကြိမ်ဖန်များစွာ ကြိုးပမ်းခဲ့ကြောင်းနှင့် အချစ်တည်းဟူသော သံယောဇဉ်ကြိုးနှင့် ဆယ်ပြန်ဆယ်ခါရစ်ပတ်၍ ထားခဲ့ကြောင်းတို့ဖြင့် အလေး အနက်ထားကာ ဖွဲ့ဆိုထား ကြောင်းတွေ့ရပါသည်။

^၁ -ယင်း-။
^၂ နတ်ရှင်နောင်၊ ၁၉၆၃၊ ၁၀၈။

စာဆိုနဝဒေးကြီးသည် အချစ်ဘွဲ့ကို ဖွဲ့ဆိုရာတွင် ချစ်သူမယ်လေး၏ အသက် အရွယ်ကိုပါ ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ အသက်အရွယ်အားဖြင့် လက်သင် ဆံထုံး ထုံးကာစအရွယ် နုနယ်ပျိုမျှစ်သူလေးဖြစ်ကြောင်း၊ အသားအရေမှာ ရွှေစင် ရွှေသားကဲ့သို့ ဝင်းဝါစိုပြေကာ အထွတ်အထိပ်ထားရ လောက်အောင် လှပသူလေး ဖြစ်ကြောင်း ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ထိုအကြောင်းများကို ‘သွန်းမြူးစွေထန်’ ချီ မိုးတော ရတုတွင်

သုံးဘော်ရွှေလယ်၊ ရွက်သွယ်ကေသာ၊ ထုံးကာစစ၊
ရွှလလက်သင်၊ ရွှေစင်အသား၊ လှထွတ်ထား^၁

ဟူ၍ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ထိုသို့ဖွဲ့ဆိုထားရာ ကြွယ်ဝချမ်းသာ၍ အဆင့်အတန်းမြင့် မားသော မိဘများက အထိန်းတော်အချီတော်တို့ဖြင့် ချီးမြှောက်ထားသောမိန်းကလေး ဖြစ်ကြောင်း ဂုဏ်တင်ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။

စာဆိုနတ်ရှင်နောင်၏ ရတုများတွင် ချစ်သူမယ်လေး၏ အရွယ်ကို ဖွဲ့ရာ၌ ဆယ်ကျော်သက် အရွယ်ဖြစ်ကြောင်း ‘သက်လည်းဆယ်မြတ်’ ဟူ၍ ထိမိစွာဖွဲ့ဆိုထား ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

ချစ်သူမယ်လေးသည် အမျိုးအနွယ် စင်ကြယ်မြင့်မြတ်၍ အပြစ်ဆိုဖွယ် မရှိ အောင် လှပသူလေးဖြစ်သည်။ ဆယ်ကျော်သက်အရွယ် ပျိုမျှစ်နုနယ်ပြီး နတ်သမီး လေးနှင့် နှိုင်း၍ပင်မရလောက်အောင် လှပသူလေးဖြစ်ကြောင်း ချီးကျူး ဖွဲ့ဆိုထားပါ သည်။ နတ်ပြည်ခြောက်ထပ်တွင် ချစ်သူမယ်လေးနှင့် အလှချင်းရည်တူသူကို ရှာဖွေ ရွေးယူသော်လည်း တွေ့ရန်ခက်ခဲကြောင်းတို့ဖြင့် ဂုဏ်တင်ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ လောက သဘာဝ ကိုယ့်ချစ်သူသာ အလှဆုံးဟု ထင်မြင်ယူဆတတ်ကြစမြဲ ဖြစ်ပါသည်။ မိမိ ချစ်သူသည်သာ နတ်သမီးမကလှပသူလေး ဖြစ်ကြောင်းကို စာဆိုနတ်ရှင်နောင်၏ ‘ရွှန်းမြေ့သည်လျှင်’ ချီ မိုးတောရတုတွင်

^၁ နဝဒေး၊ ၁၉၆၄၊ ၁၅၁။

ခြောက်ပြည်ဘုံသူ၊ ရှာရွေးယူလည်း တူရခက်၏၊ သက်လည်း ဆယ်မြတ်၊ နတ်လည်းမနှုန်း၊ ဘုန်းလည်းဖြိုးညွှန်၊ စင်သန့်မျိုး မည်၊ ပြစ်ခြည်ကင်းဝေး၊ လှငြိမ့်လေး^၁

ဟူ၍ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။

တောင်ငူခေတ်တွင် ကျော်ကြား ထင်ရှားခဲ့ကြသော စာဆို ပြည်နဝဒေးနှင့် နတ်ရှင်နောင်တို့၏ အချစ်ဘွဲ့များကို လေ့လာရာတွင် နဝဒေးကြီးက ချစ်သူ၏ ငယ်ရွယ်နုပျိုပုံ၊ ကြွယ်ဝချမ်းသာသော မိဘ အသိုင်းအဝိုင်းတွင် အထိန်းတော် အချီတော်များနှင့် မြှောက်စားထားသူလေးဖြစ်ပုံ၊ အသားအရေ ဝင်းဝါစိုပြည်သူလေး ဖြစ်၍ နတ်သမီးတမျှ လှပသူလေးဖြစ်ပုံတို့ကို အလေးထားဖွဲ့ဆိုလေ့ရှိပါသည်။ ထို့ပြင် ချစ်သူမယ်လေးနှင့် တွေ့ဆုံသည့်အချိန်နေရာ တို့ကိုလည်း အမှတ်ထင်ထင် အသေးစိတ်ဖွဲ့ဆို တင်ပြထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

စာဆိုနတ်ရှင်နောင်၏ အချစ်ဘွဲ့များတွင်မူ အချင်းလှ၊ အဆင်းလှ နှစ်မျိုး စလုံးဖြင့် ချစ်သူအလှကို ဖော်ကျူးထားသည်။ စင်ကြယ်သောအမျိုးနွယ်မှ ဆင်းသက် လာသူ ဆယ်ကျော်သက်အရွယ် နတ်သမီးမက အလှသွေးကြွယ်သူ၊ အပြစ်ဆိုဖွယ် မရှိအောင် လှပသူ၊ ဘုန်းကျက်သရေနှင့်ပြည့်စုံသူ ဖြစ်ကြောင်း တို့ဖြင့် ချစ်သူ မယ်လေး၏ အလှကို ထင်ရှားပေါ်လွင်လာအောင် ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ စာဆိုနှစ်ဦးလုံး တွင် အချစ်နှင့်ပတ်သက်၍ အလေးအနက် တန်ဖိုးထားမြတ်နိုးစွာ ချစ်ခဲ့ပုံတို့ကို ပေါ်လွင်အောင်ဖွဲ့ဆိုထား နိုင်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

စာဆိုတို့သည် အချစ်ဘွဲ့များကို ဖွဲ့ဆိုရာတွင် ရှေးကပေးလှူခဲ့ဖူးသော ဒါန ကုသိုလ်၊ ရှေးဘုန်း ရှေးကံတို့ကြောင့် ချစ်သူမယ်လေးနှင့် ဆုံဆည်းခွင့်ရကြောင်း မယိမ်းမယိုင် မဖောက်မပြန်သော မေတ္တာဖြင့် ချစ်ခွင့်ရကြောင်းကိုလည်း ဖွဲ့ဆိုလေ့ ရှိကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

စာဆိုနဝဒေးကြီး၏ မိုးတောရတုများတွင် အပြစ်ဆိုဖွယ်မရှိအောင် လှပသော မယ်လေးနှင့် တွေ့ဆုံချစ်ကြိုက်ခွင့်ရခြင်းမှာ ရှေးကပြုခဲ့သော ကုသိုလ်ကံ အကျိုးဆက် ကြောင့် ဖြစ်ကြောင်းကို ‘မွန်းယိမ်းကလျှင်’ ချီမိုးတောရတုတွင်

နောင်နှင့်မယ်သာ၊ ကြမ္မာဘက်ထစ်၊ ဘုန်းကြောင့်ဖြစ်ရှင့်၊
တင်ပြစ်မရှိ၊ မျက်စိအာရုံ၊ ကြိုင်နံ့ထုံသည်၊ ကြိုကြသည်လည်း၊
ရှေးကောင်းကျိုး^၁

^၁ မိမိလေး၊ ဒေါ်၊ ၂၀၀၃၊ ၁၄၀။

ဟူ၍ဖွဲ့ဆိုထားရာ မောင်နှင့်မယ်သည် ရှေးကပြုခဲ့သော ကုသိုလ်ရေစက်ကြောင့် ဆုံဆည်းခွင့်ရကြောင်းကို ပိုမိုပေါ်လွင်စေပါသည်။

ရတုဘုရင်နတ်ရှင်နောင်၏ မိုးတောရတုများတွင်လည်း ရှေးကပြုခဲ့ဖူးသော ကုသိုလ်ကံကြောင့် ချစ်သူမယ်လေးနှင့် ဆုံဆည်းခွင့်ရကြောင်း ဖွဲ့ဆိုထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ရှေးကပေးလှူခဲ့ဖူးသော ဒါနကုသိုလ်ကြောင့် မယ်လေးအပေါ် မဖောက်မပြန်သော ချစ်ခြင်းမေတ္တာဖြင့် ချစ်ခွင့်ရကြောင်း ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ထိုသို့ တွေ့ဆုံချစ်ကြိုက်ခွင့်ရကြောင်းကို ‘မဖြောက်ဖြည်းပါ’ ချီ မိုးတောရတုတွင်

မဖောက်သည်းချာ၊ မယ့်ကိုသာလျှင် လှူဒါပေးဖူး၊ ရှေးကျေးဇူး
ကြောင့်၊ တိမ်းမူးမတည်၊ ရှိရသည်ကို^၂

ဟူ၍ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ချစ်သူမယ်သာလျှင် မိမိ၏ အတိတ်ကံက ညွှန်ပြသော ဖူးစာဖက်အမှန် ဖြစ်ကြောင်း စွဲမက်ယုံကြည်နေပုံကိုလည်း ပေါ်လွင်စေပါသည်။

တောင်ငူခေတ်တွင် ထင်ရှားကျော်ကြားခဲ့သော စာဆိုပြည်နဝဒေးနှင့် နတ်ရှင် နောင်တို့၏ အချစ်ဘွဲ့များကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာရာတွင် စာဆိုတို့၏ အတွေးစိတ်ကူး တူညီမှုရှိသည်ကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။ နဝဒေးရတုတွင် ချစ်သူမယ်လေးနှင့် စတင် တွေ့ဆုံချိန်မှစ၍ ချစ်သူနှင့် ပတ်သက်သမျှသော အကြောင်းအရာတို့ကို အသေးစိတ် ဖွဲ့ဆိုထားသည့် ထူးခြားချက်ကိုတွေ့ရပါသည်။

စာဆို နတ်ရှင်နောင်၏ မိုးတောရတုတွင်မူ ချစ်သူမယ်လေး၏ မျိုးရိုးဗီဇ မြင့်မြတ်ကြောင်း ဘုန်းကျက်သရေနှင့်ပြည့်စုံ၍ စိတ်သဘောထား တည်ကြည်သူလေး ဖြစ်ကြောင်း အလေးထားဖွဲ့ဆို လေ့ရှိပါသည်။ ချစ်၍လှ၊ လှ၍ ချစ်မိခြင်း ဖြစ်ကြောင်း တို့ကို ဖွဲ့သီထားကြလေရာ နဝဒေးနှင့် နတ်ရှင်နောင် တို့၏ ရတုများတွင် အချစ်နှင့် အလှသည် တစ်သားတည်းဖြစ်နေကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

၃။၁။၂။ အလွမ်းဘွဲ့များနှိုင်းယှဉ်လေ့လာချက်

တောင်ငူခေတ် စာဆို နဝဒေးကြီးနှင့် နတ်ရှင်နောင် တို့သည် စစ်သည် စာဆိုတော်များ ဖြစ်ကြပါသည်။ စစ်ထွက်ချိန်တွင် ချစ်သူနှင့် ခွဲခွာနေရသောကြောင့် ခံစားရသော အလွမ်းဝေဒနာကို စာဆိုတို့၏ မိုးတောရတုများတွင် တွေ့မြင်နိုင်ပါ သည်။

^၁ နဝဒေး၊ ၁၉၆၄၊ ၁၃၇။
^၂ နတ်ရှင်နောင်၊ ၁၉၆၃၊ ၁၁၄။

မောင်မယ်တို့၏အလွမ်းကို ဖွဲ့ဆိုရာ၌ စစ်သည်မောင်အား မယ်လေးလွမ်းနေ ရှာမည့်အကြောင်းကို မယ်ဘွဲ့ရတုအဖြစ် ဖွဲ့ဆိုလေ့ရှိပါသည်။ စစ်မြေပြင်ရှိမောင်သည် လည်း မယ်လေးနည်းတူ သတိရ တမ်းတကာ လွမ်းဆွေးနေမည်ဟု တွေးထင်နေဟန် ကို မောင်ဘွဲ့ရတုအဖြစ် ဖွဲ့ဆိုကြပါသည်။ အလွမ်းဘွဲ့များကိုဖွဲ့ဆိုရာတွင် ဩကာသ လောက၊ ရာသီသဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တို့ကို နောက်ခံအဖြစ်ထား၍ ဖွဲ့ဆိုလေ့ရှိကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ စစ်ထွက်ချိန်တွင် ချစ်သူနှင့်ခွဲခွာနေကြရသည်။ ထို့ကြောင့် မိမိတို့ ရင်ဝယ် ခံစားနေကြရသော လွမ်းဆွေးမှုတို့ကို ရတုစာသားတို့တွင် ထင်ဟပ်စေခဲ့ကြ ပါသည်။ ယင်းတို့ ရေးဖွဲ့သော မိုးတောရတုကဗျာများတွင် စာဆိုတို့၏အလွမ်း ခံစားချက် တို့ကို လေ့လာတွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

စာဆိုတို့သည် စစ်သည် စာဆိုများဖြစ်ကြရာ စစ်ချီထွက်ချိန်တွင် ချစ်သူတို့ ဘာဝ အချင်းချင်း အမှာစကားခြွေခဲ့ကြသည်။ စစ်မြေစခန်းမှ အလျင်အမြန် ပြန်လာ မည်ဖြစ်ကြောင်း ချစ်သူမယ်လေးအား မှာကြားခဲ့ပါသည်။ သို့သော် စစ်ရေးစစ်ရာတို့ ဟူသည် ကြိုတင်မှန်းဆ၍ ရစကောင်းသောအရာ မဟုတ်ပေ။ စစ်ချီတက်စက မှာခဲ့ သော ကတိစကားမတည်နိုင်သဖြင့် ကျန်နေသူမယ်လေး လွမ်းဆွေး နေမည်၊ ဋ္ဌိ အလွမ်းစိတ်ကြောင့် ညှိုးနွမ်းနေမည်တို့ကို စစ်သည်မောင်အနေဖြင့် ပူပန်နေမိရှာ သည်။ ဤသို့ မောင်ပြန်လာမည့်ရက်ကို လက်ချိုးရေတွက်၍ မျှော်လင့်စောင့်စားကာ တမ်းတပူဆွေးနေမည့် အဖြစ်ကို 'ကြိရှာမိချေ' ချီ မိုးတောရတုတွင်

ချီစဉ်းက၊ မကူးနွေလျှင်၊ ရောက်မည်ထင်၍၊ ဝမ်းတွင်မှတ်ပိုက်၊
လွတ်လိုက်မိရှင်၊ တိမ်တိုက်ခြောင်းခြောင်း၊ လေလျှင်လောင်းက၊
တပေါင်းတန်ခူး၊ ကျူးလေတို့လှည့်၊ ကြာမော၏ဟု၊ ဖြေဖြည့်
ဝမ်းဝယ်၊ ဆံမခြယ်သည်၊ ကြာနယ်ချည်းလျ၊ လှုပ်လိမ့်မည်^၁

ဟူ၍လည်းကောင်း၊

မရွှင်ယောင်းနွမ်း၊ နေကြောင့် သမ်းသည်၊ ရေချမ်းကားဝေး၊
ပန်းကြာမွှေးသို့၊ ငြိမ့်လေးစလှ၊ ဆင်းမြမြသည်။ ပျောင်းပျ
စက်ရာ ခွေလိမ့်မည်^၂

^၁ နဝဒေး၊ ၁၉၆၄၊ ၁၄၁။
^၂ -ယင်း-၊ ၁၄၅။

ဟူ၍လည်းကောင်း ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ မိမိအားလွမ်းသောစိတ်ဖြင့် စက်ရာခွင်ဝယ် မရွှင်မပျ နွမ်းလျ နေမည့် ချစ်သူမယ်လေးအဖြစ်ကို ချစ်သူမောင်အနေဖြင့် တွေးတော ပူပန်နေပုံကို ပေါ်လွင်အောင် ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။

နတ်ရှင်နောင်၏ မိုးတောရတုများတွင်လည်း စစ်မြေပြင်တွင် ကြာညောင်းနေ သော ချစ်သူမောင် ပြန်လာမည့်သတင်းကို မျှော်လင့်စောင့်စားကာ လွမ်းနေသော ချစ်သူမယ်လေး၏ အသွင်ကို ‘မည်းမျှပတ်လည်’ ချီ မိုးတောရတုတွင်

လှမှန်ကင်းမှု၊ ချစ်တင်းကြားချင်၊ လင့်လျက်ပင်တည့်၊ ရည်းထင်
ငြိမ်းဝါ၊ လမြော်ကြာသို့၊ ပမာသဏ္ဍာန်၊ ရှိလိမ့်ဟန်ကို

ဟူ၍ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ မယ်လေးက ချစ်သူမောင်အား မျှော်လင့်နေပုံကို လရောင်ကို ငုံ့လင့်နေသည့် ကုမုဒြာကြာနှင့် ခိုင်းနှိုင်းဖွဲ့ဆိုထားသည်မှာ အံဝင်ခွင်ကျ လိုက်ဖက်မှု ရှိလှပါသည်။

စာဆိုနဝဒေး၏ အလွမ်းဘွဲ့များတွင် ချစ်သူမောင်စစ်မြေစခန်းတွင်ကြာညောင်း နေသည်ကို နှုတ်မှ ထုတ်ဖော်မပြောဘဲ အကြောင်းဘယ်သို့ရှိ၍ စစ်မြေစခန်းတွင် ကြာညောင်းနေကြောင်း ဖွင့်ဟ မမေးရက်ရှာသည့် မယ်လေး၏အဖြစ်ကို တွေးကာ သနား ကရုဏာ သက်မိကြောင်းကို ‘တစိတ်စိတ်လျှင်’ ချီ မိုးတောရတုတွင်

တထိတ်ထိတ်လျှင်၊ ခွေမြိတ်ဆံစ၊ ပြင်မပြတည့်၊ နှုတ်မှ ခြည်
မွက်၊ မမြွက်သမ်းမဲ၊ နှလုံးထဲက၊ သူရဲသက်ဝေ၊ ကြင်ဆွေမျိုး
ရှည့်၊ ကြာမော၏ဟု၊ တသည်ဗျူဟာ၊ ရံခါမတင်၊ ဆံမျှင်မြူ
ဖျား၊ ထိပ်နားမဝှန်၊ မပြန်မေ့တုံ့၊ မလှုံ့လှချင်၊ ဝမ်းတွင်မှတ်
ထွေ၊ တည်းချုပ်နေ၍^၂

ဟူ၍ရေးဖွဲ့ထားပါသည်။

စာဆိုနတ်ရှင်နောင်သည် မင်းညီမင်းသား စစ်သည်တော်ဖြစ်သည့်အားလျော် စွာ စစ်ချီထွက်ရသည်။ နေပြည်တော်တွင် ကျန်ခဲ့ရှာသော ချစ်သူမယ်လေးသည် စစ်မြေစခန်းမှ ချစ်သူမောင် ပြန်လာတော့မည်ဟု သတင်းကြားနေပါ သော်လည်း ချစ်သူမောင် ရောက်မလာခဲ့ပါ။ နေ့နေ့ညည မောင်ပြန်လာမည်ဟူသော အသိနှင့်

^၁ နတ်ရှင်နောင်၊ ၁၉၆၃၊ ၉၉။
^၂ နဝဒေး၊ ၁၉၆၄၊ ၁၄၅။

စောင့်မျှော်နေခဲ့ပါသည်။ မည်သည့်အကြောင်းကြောင့် ကြာမြင့်နေသည်ကို မမေးရက်ဘဲ လွမ်းဆွတ်နေရကြောင်းကို ‘တပေါင်းကစင်’ ချီ မိုးတောရတုတွင်

နေ့ညရောက်လှာ၊ ကြားကာကြားပြန်၊ မမှန်တို့ဘူး၊ နွေဦးကို မျှ၊
နေ့ညမပြည့်၊ ထင်တုံလှည့်ရှင့်၊ ဘယ်သည့်ရေးရာ၊ စစ်မြေ
တာဝယ်၊ ကြောင်းချာရှိထွေ၊ မြင့်မောလေဟု၊ မင်းနေမှာသက်၊
မမေးရက်တည့်^၁

ဟူ၍ရေးဖွဲ့ထားပါသည်။ ချစ်သူမောင်ကိုတမ်းတကာ အလွမ်းဝေဒနာ ခံစားနေရပါသော်လည်း သိုသိုသိပ်သိပ်ရှိလေဟန်၊ အလို မကျဟန်၊ အပြစ်တင်ဟန်တို့ဖြင့် မိန်းကလေးတို့၏ သဘာဝနှင့် ထင်ဟပ်ကာ အလွမ်းကို ပီပြင်အောင် ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

ရတုစာဆိုတို့၏ မိုးတောရတုများတွင် မိုးရာသီ၏ သဘာဝနောက်ခံဖြင့် အလွမ်းကို ဖော်ကျူး ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ မိုးသည် ဖော်ကွာဝေးသူအား အလွမ်းပိုအောင် ဖန်တီးတတ်သည်ကို သတိထားမိကြဟန်တူပါသည်။ ထို့ကြောင့် အလွမ်းခံစားချက်ကို ဖွဲ့ဆိုရာတွင်မိုးရာသီသဘာဝကို အလွမ်းနောက်ခံ ပန်းချီကားချပ်သဖွယ် ထည့်သွင်းဖွဲ့ဆိုထားသဖြင့် အလွမ်းဘွဲ့ကို ပို၍အားကောင်းလာစေပါသည်။

အလွမ်းနောက်ခံပန်းချီကားတစ်ချပ်အဖြစ် မိုးသရုပ်ကို ဦးစွာဖွဲ့ပြီးမှ ချစ်ဖော်ကွဲသူမယ်လေးမှာ အလွမ်းခံစားချက်ကြောင့် နွမ်းလျညှိုးခွေနေပုံ အလွမ်းသရုပ်ကို ဖော်ကျူးဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ‘ထစ်မြည်ရိုက်၍’ ချီ မိုးတောရတုတွင်

ထစ်မြည်ရိုက်၍၊ တိမ်တိုက်ဝန်းကျင်၊ ပတ်ကုန်းဆင်လျက်၊
ကောင်းကင် တရှည့်၊ စက်သွားပြည့်မှု၊ ခြိမ်းတည့်မည်၊ ပျံလည်း
မစဲ၊ ဝဲကာခုန်တွေး၊ ဖွဲ့သေးမကျေ၊ စွေကြီးစွေ၍၊ ဝေဝေထပ်ဆင့်၊
ကြူးဇရင့်သော်၊ အုံးဖြင့်မှီမြဲ၊ နွဲ့လည်းမတတ်၊ ပျောင်းညွတ်
ခွေခွေ၊ ဖြေ၍မရွှင်၊ လက်ငင်ညှိုးငယ်၊ နွဲ့နွဲ့သွယ်ကို၊ နေဝယ်
ချိန်သင့်၊ ပွင့်မည်လင့်သည်၊ ကြာနှင့်မတူ၊ လှည့် လေလော^၂

ဟူ၍ဖွဲ့သီထားပါသည်။

ကောင်းကင်တစ်ခွင်လုံး မိုးသားတိမ်တိုက်တို့ဖြင့် ပြည့်နေပါသည်။ ပတ်ဝန်းကျင် တစ်ခုလုံး မိုးခြိမ်းသံတို့ဖြင့် ဆူညံလျက်ရှိပါသည်။ မိုးစက်မိုးပေါက်တို့ကလည်း

^၁ နတ်ရှင်နောင်၊ ၁၉၆၃၊ ၁၀၅-၁၀၆။
^၂ ၁နဝဒေး၊ ၁၉၆၄၊ ၁၃၂။

အဆက်မပြတ်ကျကာ အစွေကြီး စွေ၍ ရွာသွန်းနေပါသည်။ ဤသို့စွေ၍ ရွာနေသော မိုးကြောင့် ချစ်ဖော်ဝေးသူ မယ်လေးမှာ ဖြေမဆည်နိုင်အောင် လွမ်းဆွေးနေရပါသည်။ မှီအုံးထက်တွင် ပျောင်းပျညွတ်ခွေလျက် ရှိနေပါသည်။ မယ်လေး၏ နွမ်းလျနေသော အသွင်ကို ပဒုမ္မာကြာပန်း၏ အသွင်နှင့် ပမာပြုကာဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ပဒုမ္မာကြာပန်း ပွင့်လန်းရန် နေရောင်ခြည်ကို ငုံ့လင့်ပုံနှင့် ချစ်သူမောင်ပြန်အလာကို စောင့်စားနေရ သည့် မယ့်အဖြစ်ကို ခိုင်းနှိုင်းဖွဲ့ဆိုထားရာ မယ်လေး၏ အလွမ်းမှာ ပိုမိုပေါ်လွင် ထင်ရှားလာစေပါသည်။

စာဆိုနတ်ရှင်နောင်၏ မိုးတောရတုများတွင်လည်း ရာသီသဘာဝကို နောက်ခံ ပြုလျက် အလွမ်းကို ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်းတွေ့ရပါသည်။ နွေနှောင်းလအခါတွင် ယုဂန္ဓိရံတောင်ဆီက မိုးသားမိုးတိမ်တို့ဖြင့် ဝေမှောင်အုံ့ပျကာ မိုးခြိမ်းသံတို့ဖြင့် ရင့်ရူ ဟစ်ကြွေးလာပါသည်။ မိုးသံပေးရုံမက လေပြင်းကပါ ကြောက်မက်ဖွယ်ကောင်း အောင် တိုက်ခတ်လာပါသည်။ ဤသို့သော ရာသီသဘာဝ အခြေအနေတို့က ဖော်ကွာဝေးသူတို့အား သည်းအူပြတ်အောင် ကြေကွဲဝမ်းနည်းမှုကို ဖြစ်စေပါသည်။ နတ်ရှင်နောင်၏ ‘ဆွတ်ပျံ့ဘွယ်အောင်’ချီ မိုးတောရတုတွင်

ဆွတ်ပျံ့ဘွယ်အောင်၊ ယုဂန်တောင်က၊ ဝေမှောင်အုံ့ပျ၊ နွေ
နှောင်းလကို၊ ခြိမ်းမျှသံလေး၊ ရင့်ရူကြွေးက၊ နီးဝေးပတ်ကုံး၊
တိုင်းအလုံးဝယ်၊ ညွတ်ရုံးကြာတူ၊ ဖော်နည်းသူတို့၊ သည်းအူ
ပြတ်ခေါင်၊ ကြွေလွယ်အောင်လျှင်၊ လေဆောင်ပြင်းထန်၊
ကြောက်ဖွယ်လွန်စွာ^၁

ဟူ၍ ရာသီသဘာဝ၏ ပံ့ပိုးထောက်ကူမှုကြောင့် ချစ်ဖော်ဝေးသူတို့၏ အလွမ်းမှာ ပိုမို ပေါ်လွင်လာကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

စာဆိုနတ်ရှင်နောင်သည် နွေနှောင်းလ မိုးရွာသွန်းပုံကို နောက်ခံပြု၍ စစ်ထွက် မောင်ကို လွမ်းဆွတ်တမ်းတနေရသော မယ်လေး၏ အလွမ်းကို ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ‘နွေနှောင်းရက်လျှင်’ ချီမိုးတောရတုတွင်

ခွေပျောင်းလျက်ပင်၊ မပျော်ရွှင်တည့် မိခင်ထိန်းယ၊ ညီမဆွေ မျိုး၊
သိခန့်စိုး၍ မညှိုးစေရ၊ မွတ်ချေမျက်နှာ၊ ကေသာဆီရွှမ်း၊
ပူသည့်ဝမ်းကို၊ မနွမ်းစေအောင်၊ သာရုပ်ဆောင်၍၊ တံ့ယောင်
ချုပ်ဖြေ၊ နေစေခိုက်ကို၊ မည်းမိုက်အုံးပျ၊ မြောက်ရပ်ကလည်း၊

^၁ နတ်ရှင်နောင်၊ ၁၉၆၃၊ ၈၉။

အစရှိက်ဆင့်၊ ကျူးလာရင့်၍၊ လေနှင့်မိုးပါ၊ ရွာလှာထပ်
လောင်း^၁

ဟူ၍ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ရာသီသဘာဝနောက်ခံကြောင့် မယ်လေး၏ အလွမ်းမှာ ပိုမို ထင်ရှားပေါ်လွင်လာ ရပါသည်။ မပျော်နိုင်မရွှင်နိုင်ဘဲ လွမ်းမိုးစွေကာ ညှိုးဆွနေသည့် မိမိ၏အသွင်ကို မိခင်ဖခင်၊ အထိန်း အယ၊ ဆွေမျိုးများ မသိရလေအောင် ဟန်ဆောင် ကာနေခဲ့သည်။ မျက်နှာညှိုးနွမ်းမနေဘဲ မျက်နှာချေကို လိမ်းခြယ်ထားသည်။ ဆံကေသာကိုဆီလိမ်း၍ ဖီးသင်ထားသည်။ ထိုသို့ မိမိစိတ်ကို တည်ငြိမ်အောင် ထိန်းချုပ်ထားချိန်တွင် မြောက်အရပ်ဆီက လေရောမိုးပါ ရွာသွန်း တိုက်ခတ်လာသည် မှာ မိမိအား တမင် နှိပ်စက်လေသလားဟု ထင်မှားလာဟန်တို့ဖြင့် မိန်းကလေးတို့၏ သဘာဝကို ပေါ်လွင်အောင် ဖော်ကျူး ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ဖော်ကွာဝေးသူ၊ အလွမ်း ဓာတ်ခံရှိသူတို့၏ ခံစားချက်ကိုလည်း ပီပြင်အောင်ဖွဲ့ဆိုထားနိုင်ကြောင်း တွေ့ရပါ သည်။

ရုံရွှေတော်တို့အလယ်တွင် ပြိုင်ဘက်ကင်းအောင် နတ်သမီးတမျှ လှပသော ချစ်သူမယ်လေး ပျော်စံရာ မင်းနေပြည်တော်တွင် မိုးရိပ်များဆင်နေတော့မည် ဖြစ် ကြောင်း ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ထိုအကြောင်းများကို နဝဒေး၏ ‘ကြိရုမိချေ’ ချီမိုးတော ရတုတွင်

စံရာတိပေ၊ သော့ခါနွေ၌၊ မင်းနေကြငှန်း၊ လွတ်တုကျွန်းသား၊
ပြင်စွန်းရဝေ၊ သည်းဖျားကြွေက၊ ဆော်လေဝန်းကြ၊ တောင်ပြန်
ခသော်၊ ဖိုမခေါ်ညီ၊ ဖန်တီဖန်တွတ်၊ ဆွတ်လွတ်ရက်ယူ၊
မြင်ဘိမူကား၊ သည်းအူကြွေလု၊ ရွေတစ်စုတွင်၊ အတုမမြော်၊
ဆင်းနတ်ကျော်၏၊ နေပျော်ရိုက်ရာ၊ တိုင်းအောင်ချာဝယ်၊ ထွေ
လာလူလူ၊ ညောင်းနုရစ်လိပ်၊ ရွှေပြည်သိပ်သည်း၊ ညိုရိပ်မည်းစ၊
စပ်လိမ့်မည်^၂

ဟုဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ နွေရာသီ၏ အမှတ်လက္ခဏာများဖြစ်သော တောင်ပြန်လေ ကျေးငှက်မောင်နှံတို့၏ ကြည်နူးဖွယ်မြင်ကွင်း ရွက်နုကလေးများ မိုးသားမိုးတိမ် တို့ ဖြင့် သာယာကြည်နူးဖွယ် ရာသီသဘာဝ ရှုခင်းများကို ထည့်သွင်း ရေးဖွဲ့ထားရာ အလွမ်းဘွဲ့ကို ပို၍ ရုပ်လုံးကြွလာအောင် အထောက်အကူ ဖြစ်စေပါသည်။

^၁ နတ်ရှင်နောင်၊ ၁၉၆၃၊ ၁၂၀။
^၂ နဝဒေး၊ ၁၉၆၄၊ ၁၄၁။

စာဆိုနတ်ရှင်နောင်ကလည်း စစ်ခရီးတစ်လျှောက်တွင် တွေ့မြင်ရသော တောတောင်ရေမြေ သဘာဝရှုခင်းတို့၏ သာယာကြည်နူးဖွယ်အသွင်တို့ကလည်း ဖော်ကွာဝေးသူတို့အဖို့ အလွမ်းပိုစေ ကြောင်းကို ‘ထစ်မြည်လိုမှု’ ချီမိုးတောရတုတွင်

မြစ်နားကမ်းခွင်၊ သံပြင်တောတောင်၊ ပွင့်ယောင်လှလှ၊ ရွက်နု
လှဲလှဲ၊ နွဲ့နွဲ့နှောင်းနှောင်း၊ ငှက်ပေါင်းကျူးသီ၊ သာမျိုးပြီက၊
နွဲ့မိုယုယ၊ ကြင်ပေလှသည်၊ မွေးဘမယ့်ဆွေ၊ မမှာနေလည်း၊
ဆယ်ထွေဆယ်ထပ်၊ စိတ်လပ်မလစ်၊ လွမ်းသည့်ဖြစ်နှင့်^၁

ဟူ၍ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ မြစ်ကမ်းတခွင် သဲသောင်ပြင်တွင် ကျေးငှက်တို့သည် သာယာကြည်နူးဖွယ် အသံလေးများဖြင့် တေးသီနေကြကာ တစ်ကောင်နှင့်တစ်ကောင် တယုတယ နွဲ့မိုနေကြသည်။ တောတောင်ဝန်းကျင်တွင်လည်း ပွင့်လှနီနီ၊ ပန်းဖူးပန်းငုံ ရွက်နုတို့ဖြင့် ကြည်နူးလွမ်းမောဖွယ်အသွင်ကို ဆောင်နေကြပါသည်။ ဤသို့ သာယာ ကြည်နူးမြင်ကွင်းတို့ကြောင့် မယ်လေးမှာ ချစ်သူမောင်အား ဆယ်ပြန်ဆယ်ဆတိုး၍ လွမ်းမောနေရှာသည်။

တောင်ငူခေတ်စာဆိုနဝဒေးနှင့် နတ်ရှင်နောင်တို့သည် မိုးတောရတုများတွင် မောင်မယ်တို့၏ အလွမ်းကို ဖွဲ့ဆိုရာ၌ သတ္တလောကရှိ ကျေးငှက်တို့၏ သာယာစွာ တွန်ကျူးသံကို နောက်ခံပြု၍လည်း ဖွဲ့ဆိုလေ့ရှိကြပါသည်။ စာဆိုနဝဒေးကြီး၏ မိုးတောရတုတွင် မယ်လေးက ချစ်သူမောင်အား သတိရ လွမ်းဆွတ်နေစဉ်တွင် ဗုဒ္ဓသရဏပန်းပင်ပေါ်မှ ပိန်ညှင်းငှက်ကလေးသည် သံရှည်ဆွဲကာ တွန်ကျူးလာ ကြောင်းဖြင့် ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ထိုသို့လေးလေးတွဲတွဲ တွန်ကျူးနေခြင်းသည် မယ်လေးအား အလွမ်းပို စေရန် တွန်ကျူးလာသည်ဟု တွေးထင်မိဟန်ကို ‘မည်းဘိသည်လည်း မည်းဘိသည်’ချီ မိုးတောရတုတွင်

ကြူးမြည်သီလေး၊ တခြေခြေလျှင်၊ လွမ်းရေးမယ့်တူ၊ လွမ်းစေ
ဟူသို့၊ ရင့်ရှုထူးလည်၊ ကြူးမြောက်မြည်သော်၊ အမည်ဗုဒ္ဓ
သရဏဟု၊ သာလှမည်ရင်း၊ ပန်းပင်မင်းဝယ်၊ ပိန်ညှင်းလည်း
ကျူး၊ လေရူး လည်းထန်၊ မိုးလည်းသွန်းသော်^၂

ဟူ၍ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ မိမိမျက်စိရှေ့တွင် တွေ့မြင်ရသော မြင်ကွင်းသမျှသည် အလွမ်းဓာတ်ခံရှိသူတို့အဖို့ လွမ်းစရာဟုပင် တွေးတတ်မြင်တတ်ပုံ လူသဘာဝကို လည်း ဖော်ပြထားပါသည်။

^၁ နတ်ရှင်နောင်၊ ၁၉၆၃၊ ၁၁၇။

^၂ နဝဒေး၊ ၁၉၆၄၊ ၁၅၀။

စာဆိုနတ်ရှင်နောင်၏ မိုးတောရတုတွင်လည်း သတ္တလောက ဝန်းကျင်ကို နောက်ခံပြု၍ အလွမ်းကို ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်းတွေ့ရပါသည်။ စစ်မြေပြင်ရောက်ချစ်သူ မောင်က နေပြည်တော်တွင် ကျန်ခဲ့သော မယ်လေးအား လွမ်းဆွတ်တမ်းတနေစဉ် ဥဩငှက်ကလေးသည် သာယာကြည်နူးဖွယ်အသံလေးဖြင့် တွန်ကျူးလာပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ တွန်ကျူးနေခြင်းသည် မိမိအားအလွမ်းစိတ်ပိုအောင် ပြုနေသလောဟု တွေးမိ ပြန်ပါသည်။ ထိုအကြောင်းများကို ‘အာကာသသွန်’ ချီ မိုးတောရတုတွင်

သို့လည်းအသက်၊ ကြင်ဘက်ကြင်သူ၊ အတူမစုံ၊ ဝေးတုံ၍
 မျှ၊ တသည်လည်းကောင်း၊ အပျောင်းအတိမ်း၊ အယိမ်းအခွေ၊
 ရှိလေစေဟု၊ ဝေကာမျှမော၊ လွမ်းညှိရာသို့၊ ဥဩဖော်ရှာ၊
 ချစ်သံသာနှင့်။ ။ နွဲ့လာသည်လည်း တရေးနိုး^၁

ဟူ၍ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ တစ်ရေးနိုးကြားလိုက်ရသော ကြင်ဖော်ရှာနေသည့် ဥဩ ငှက်ငယ်၏ သာယာစွာ တွန်ကျူးသံကလေးကပင် မောင့်အား ဖော်ကွာဝေးသူချင်း လွမ်းဖော်လွမ်းဖက်ညှိနေသလားဟု ထင်လာဟန် စိတ်ကူးဉာဏ် ကွန်မြူးဖွဲ့သီထား ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

ထို့ပြင် စာဆိုနတ်ရှင်နောင်သည် ဩကာသ လောကဝန်းကျင်ကို ဖွဲ့ရာတွင် တောတောင်ရုပ်အတွင်းရှိ သစ်ပင်ပန်းမန်တို့၏ ဖူးပွင့်နေဟန်တို့ကိုပါ အသေးစိတ် ဖွဲ့ဆိုလေ့ရှိကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ တောမြိုင်တွင်းရှိ သစ်ပင်တိုင်တွင် ရွက်နုဖူးပုရစ် လေးများဖြင့် လှပစိမ်းစိုလျက် ရှိပါသည်။ မိုးရာသီဖြစ်၍ ပွင့်လှလှအဖူးအင့် ကလေး များမှာ ဆန်ကွဲစေလေးများ ကြိပ်ကပ်ထားသကဲ့သို့ ရှိနေပါသည်။ အဖြူရောင်၊ အပြာ ရောင်၊ အဝါရောင် အဖူးအင့်သေးသေးလေးများကလည်း ပင်ယံဖျား ထက်တွင် အစီအရီနှင့်ပေါ်ထွက် နေကြပါသည်။ ရောင်စုံပန်းများဖူးပွင့်လျက် သာယာလှပသော တောမြိုင်ထဲတွင် ကျေးငှက်ကလေးများသည်လည်း အသိုက်တွင်းမှ ဘာသာဘာဝ အလျောက် သာယာနွဲ့နှောင်းသောအသံလေးများဖြင့် ဖိုမခေါ်ထူး ရွှင်မြူးလျက် ရှိနေ ကြပါသည်။ ဤကဲ့သို့သော သာယာကြည်နူးဖွယ် မြင်ကွင်းတို့ကို မြင်ရလေတိုင်း နေပြည်တော်တွင် ကျန်ရစ်ခဲ့သော မယ်လေးကို တမ်းတ လွမ်းမောမိပြန်ပါသည်။ မယ်လေးအနေဖြင့် ချစ်သူမောင်အားလွမ်းရသည့် အလွမ်းများက ဆင့်ကဲဆင့်ကဲပင် ဖြစ်နေရာတော့မည်ဟု တွေးတောခံစားမိကြောင်းကို ‘တဆယ့်နှစ်ခွင်’ ချီမိုးတောရတု တွင်

^၁ နတ်ရှင်နောင်၊ ၁၉၆၃၊ ၁၁၈။

အလယ်ရစ်ဆင်၊ ရဂုံခွင်လည်း၊ ညိုခင်ရွက်ချပ်၊ လှုပ်လှုပ်လှ
တင့်၊ မြကုံးဆင့်သို့၊ နိမ့်မြင့်ပင်တိုင်း၊ ဆိုင်းဆိုင်းလူလူ၊ အဖြူ
အပြာ၊ အဝါတချို့၊ မိုးပန်းတို့သည်၊ ခါသို့လိုက်ကြ၊ ငုံ့စ ဆန်ကွဲ၊
ကြဲကာပေါ်ထွက်၊ ကျေးငှက် သိုက်တွင်း၊ လည်ချင်း တင်၍၊
သာရွှင်ယှဉ်ဖော်၊ မနှင့်ပျော်လျက်၊ စိုက်ခေါ်သနား၊ ဝမ်းပါး
ဖွယ်ပင်၊ လူ့အသွင်ကို၊ မြင်ရဘိမူ၊ ဇာတိ အောင်ချာ၊ ရွှေပြည်
သာဌ်၊ ကလျာငါးရပ်၊ ခြောက်ပြစ်လပ်သာ၊ ချည်းလျှပ် ညိုဝါ၊
မွတ်ပြာလဲ့လဲ့၊ နွဲ့သည်တို့နှင့်၊ လွမ်းတာမြင်ခဲ့၊ ထပ်ဆင့်
ညွတ်ခွေ၊ သည်းလေလေနှင့်

ဟူ၍ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ စာဆိုနတ်ရှင်နောင်သည် သတ္တလောကဝန်းကျင် ဩကာသ
လောကဝန်းကျင် တို့ကို နောက်ခံပြု၍ အလွမ်းဘွဲ့များ ဖွဲ့သီရာတွင် ရဂုံအတွင်းရှိ
သစ်ပင်ပန်းမန်တို့က ရာသီအလိုက် အလှဆင်ကြပုံ၊ ကျေးငှက်သာရကာတို့ကလည်း
ဖိုမတူစုံနှံပျော်နေပုံတို့ကို အသေးစိတ်ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ထိုသို့သော
သာယာကြည်နူးဖွယ် မြင်ကွင်းတို့ကြောင့် ကောင်းခြင်းငါးဖြာနှင့် ပြည့်စုံ၍ အပြစ်
ခြောက်ပါးကင်းအောင် လှပသော ချစ်သူမယ်လေးအား ပို၍ လွမ်းဆွတ်တမ်းတမိ
ကြောင်း ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။

တောင်ငူခေတ်စာဆို ပြည်နဝဒေးကြီးနှင့် နတ်ရှင်နောင်တို့၏ မိုးတောရတု
များမှ အလွမ်းဘွဲ့ များကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာရာတွင် စစ်ချီသွားသော ချစ်သူမောင်ကို
စောင့်မျှော်ကာ လွမ်းနေရသော မယ်လေး၏အသွင်ကို နေရောင်ထိသောကြာ၊ ရေချမ်း
နှင့်ဝေးသော ကြာပန်းနှင့်နှိုင်း၍ နွမ်းလျနေမည့်အကြောင်း တို့ဖြင့် နဝဒေးကြီး
ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ထို့ပြင်စစ်မြေပြင်တွင် ကြာညောင်းနေ၍ ချစ်သူ
မောင်ပြန်လာမှ ရွှင်လန်းရမည့် မယ်လေးအဖြစ်ကို နေရောင်ခြည်ရမှ ပွင့်လန်းရမည့်
ပဒုမ္မာကြာပန်းနှင့်လည်း ပမာပြု၍ ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ရာသီသဘာဝ
နှင့် ဩကာသ လောကဝန်းကျင်ကို နောက်ခံပြု၍လည်း အလွမ်းကိုဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း
တွေ့ရပါသည်။ ထူးခြားချက်အနေဖြင့် အလွမ်းဘွဲ့များတွင် သမားရိုးကျ ဥဒြာငှက်
တွန်သံကိုသာ ဖွဲ့ဆိုလေ့ရှိရာ နဝဒေးကြီးသည် ဗုဒ္ဓသရဏပန်းပင်ပေါ်မှ ပိန်ညင်း
ငှက်၏ တွန်ကျူးသံနှင့်အလွမ်းကို ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

စာဆိုနတ်ရှင်နောင်သည်လည်း အလွမ်းဘွဲ့များ ဖွဲ့ဆိုရာတွင် ချစ်သူမောင်
ပြန်အလာကို မျှော်လင့်စောင့်စားကာ လွမ်းနေရရာသော မယ်လေး၏ အဖြစ်ကို

^၁ -ယင်း-၊ ၁၁၂။

လရောင်အား မျှော်လင့်စောင့်စား၍ ပွင့်လန်းရသော ကုမုခြာကြာပန်းနှင့် နှိုင်းကာ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ထို့ပြင် ချစ်သူမောင်စစ်မြေပြင်တွင် ကြာညောင်း နေရခြင်းမှာ အကြောင်းဘယ်သို့ရှိ၍ ကြာနေကြောင်း သိလိုသော်လည်း မမေးရက်ဘဲ မျိုသိပ်ကာ လွမ်းနေရကြောင်း ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ချစ်သူမောင်အား လွမ်းနေရသည့်အကြောင်းကို မိဘဆွေမျိုးများ မသိအောင် သိုသိပ်ဝှက်ကွယ်၍ လွမ်းနေသော မယ်လေး၏ အလွမ်းကိုလည်း ဖွဲ့သည်။ နွေနှောင်းရာသီ သဘာဝနှင့် ဩကာသလောက ဝန်းကျင်တို့ကို နောက်ခံပြု၍လည်း အလွမ်းကိုဖွဲ့သည်။ တောတောင် ဝန်းကျင်ကို ဖွဲ့ဆိုရာတွင် သစ်ပင်ပန်းမန်တို့၏ ဖူးပွင့်နေပုံ၊ ကျေးငှက်မောင်နှံတို့၏ ဘာသာဘာဝ အလျောက် ဖိုမသံပေးကာ ကြည်နူးလွမ်းဆွတ်ဖွယ် တွန်ကျူးနေပုံတို့ဖြင့် အသေးစိတ် ဖွဲ့ဆိုလေ့ ရှိကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ တောတောင်ရေမြေ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တွင် သာယာ ကြည်နူးဖွယ်မြင်ကွင်းများကို တွေ့မြင်လေရတိုင်း ချစ်သူမောင်အား လွမ်းဆွတ်တမ်း တစ်တံတို့မှာ အခါမလပ် ဖြစ်ပေါ်လျက်ရှိကြောင်း တို့ဖြင့် ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ စာဆိုနတ်ရှင်နောင်သည် မောင်အလွမ်းထက် မယ်အလွမ်းကို ပို၍အဆန်း တကြယ်ဖွဲ့ဆိုလေ့ရှိကြောင်းကိုတွေ့ရပါသည်။ အလွမ်းဘွဲ့များကိုဖွဲ့ရာတွင် မိန်းကလေး တို့၏ သဘာဝနှင့်ကိုက်ညီအောင် ဖွဲ့ဆိုနိုင်ခြင်း၊ ရာသီသဘာဝနှင့် ဩကာသလောက ဝန်းကျင်တို့ကို အသေးစိတ် ဖွဲ့ဆိုနိုင်ခြင်း၊ မိမိ၏အလွမ်းခံစားချက်များကို တစ်ပါးသူ ရင်ထဲသို့ ကူးစက်ခံစားလာရအောင် ဖွဲ့ဆိုနိုင်ခြင်းတို့ကြောင့် ရတုတံခွန်စိုက် စာဆို အဖြစ် ထင်ရှားနေခြင်းဖြစ်ပါသည်။

၃၊၁၊၂။ အတွေးစိတ်ကူးများနှိုင်းယှဉ်လေ့လာချက်

တောင်ငူခေတ်စာဆို ပြည်နဝဒေးကြီးနှင့် နတ်ရှင်နောင်တို့၏ မိုးတောရတု များတွင် မောင်မယ်တို့၏ အချစ်၊ အလွမ်းဆိုင်ရာခံစားချက်နှင့် အတွေးစိတ်ကူးများ ကိုလည်း ထည့်သွင်း ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း လေ့လာတွေ့ မြင်နိုင်ပါသည်။

ချစ်မှုရေးရာနှင့်ပတ်သက်၍ ချစ်သူမောင်သည် မိမိအချစ်ခိုင်မြဲကြောင်းကို တစ်ဖက်သား ယုံကြည်လက်ခံလာအောင် ကျိန်တွယ် ပြောဆိုခဲ့ပါသော်လည်း ကတိ သစ္စာမတည်သောကြောင့် ရင်နာရသော မယ်လေး၏ ခံစားချက်များ၊ အချစ်နှင့် ပတ်သက်၍ ယုံမှားသံသယအတွေးစိတ်များကို မိုးတောရတုများတွင် ထည့်သွင်း ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ထို့အပြင် နှစ်ကိုယ်တူ ချစ်ကြည်ဖြူခွဲပြီးမှ ချစ်သူမောင်က ရှောင်တိမ်း သွေဖည်ခဲ့သဖြင့် ခံစားရသော မယ်လေး၏ သောကဝေဒနာတို့ကို ဖွဲ့ဆို ထားကြောင်းလည်း တွေ့ရပါသည်။

နဝဒေးကြီး၏ မိုးတောရတုတွင် စကားမတည်သော ချစ်သူမောင်ကြောင့် မယ်လေး၏ ခံစားချက်အဖွဲ့များကို တွေ့ရပါသည်။ မောင်နှင့်မယ်တို့သည် စိတ်တူ ကိုယ်တူ ချစ်ကြည်ဖြူခဲ့ကြပါသည်။ ယခုအခါ မောင်က မယ်လေးအပေါ် ရှေးက ပြောဆိုခဲ့သော ကတိစကားများ မတည်နိုင်ဘဲ လျစ်လျူရှုနေပါသည်။ မယ့်အပေါ် ထားရှိသော ချစ်ခြင်းမေတ္တာတို့မှာလည်း ယုတ်လျော့တွန့်တိုနေကြောင်း၊ မယ်လေး အနေဖြင့် အသည်းနှလုံးတို့ ကြွေလုမတတ် ပူလောင်စွာ ခံစားနေရကြောင်းတို့ကို ‘သန်တွင်းဝါလျှင်’ ချီ မိုးတောရတုတွင်

သည်လျာစိတ်တူ၊ မယ်တမူလည်း၊ လျစ်လျူတွန့်တို၊ မည်သို့၊
စကား၊ မူထားချွတ်လွဲ၊ ရှေးနှင့်ကွဲသော်၊ သည်းထဲပျောင်းပျ၊
ပူမောလှ၏^၁

ဟူ၍ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ချစ်သူမောင်၏ကတိစကားမတည်မှု၊ မိမိအပေါ် လျစ်လျူရှုမှု တို့ကြောင့် ခံစားလာရသော မယ်လေး၏ ရင်နာဖွယ်ခံစားချက်တို့ကို တွေးမြင်လာရ ပါသည်။

စာဆို၏ ‘မွန်းချက်ပရောင်’ ချီ မိုးတောရတုတွင်

ရာဇူသဘ၊ ဘူမစိုးရန်၊ ထွတ်ဘုန်းသန်မူ၊ သွေလှန်ယောင်ယောင်၊
ခွာရှောင်လိုလို၊ ဆိုမြွက်ဘိလေ၊ ရက်သောထွေကို၊ ကုဋေထောင်
ရာ၊ နှစ်ရှည်ကြာလည်း၊ ဘယ်မှာမေ့ကျန်၊ ကြင်ဆလွန်ခဲ့^၂

ဟူ၍ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ဤအဖွဲ့တွင် တစ်ရာသောထီးဆောင်းမင်းတို့၏ အရှင်သခင် ဘုန်းတန်ခိုး ကြီးမြတ်လှသော ချစ်သူမောင်သည် မယ်လေးကို ချစ်မြတ်နိုးခဲ့ပါသည်။ သို့သော်ယခုအခါ မယ်လေးအား သွေဖည်လိုဟန်၊ ရှောင်လွှဲလိုဟန်များဖြင့် ချစ်သူမောင်က ရက်စက်သော စကားများဆိုခဲ့ပါသည်။ ထိုသို့သော စိမ်းကားသည့် စကားများကို မယ်လေးအနေဖြင့် နှစ်၊ လမည်မျှကြာမြင့်သော်လည်း မမေ့ ရက်နိုင်ပါ။ ချစ်သူမောင်အပေါ် စိတ်မနာနိုင်ဘဲ ချစ်ခင်ကြင်နာမှုများသာ တိုးပွားနေကြောင်းတို့ဖြင့် ချစ်သူစွန့်ခွာခြင်း ခံရရှာသောမယ်လေး၏ ရင်နှင့်ဖွယ်ခံစားချက်ကို ပေါ်လွင်လာ အောင် ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

စာဆိုနတ်ရှင်နောင်၏ မိုးတောရတုတွင် မိမိ၏အချစ်ခိုင်မြဲကြောင်း ကျိန်ဆိုရာ ၌ အသစ်ထပ်မံ ကျိန်ဆိုစရာမလိုတော့ပါကြောင်း၊ ထိုသို့ကျိန်ဆိုပြီးနောက် မယ့်အပေါ်

^၁ ခနဝဒေး၊ ၁၉၆၄၊ ၁၃၃။
^၂ -ယင်း-၊ ၁၃၈။

သစ္စာဖောက်ဖျက်နေပါကြောင်းတို့ဖြင့် ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် မယ်လေးအနေဖြင့် ရင်နာဖွယ်ရာခံစားချက်များ တွေ့ကြုံခံစားနေရကြောင်းကို ‘ဘဝဂ် ကပင်’ ချီ မိုးတောရတုတွင်

ဝမ်းတွင်မှတ်ခွေ၊ တိမ်မြုပ်နေရှင့်၊ ထွေထွေခေ၊ ပျပျသာ ညောင်း၊
ညံ့ညံ့ချောင်းနှင့်၊ ယုံကြောင်းမယ့်မှာ၊ သစ္စာမြွက်ဆို၊ ကျိန်မျိုးကို
လည်း၊ မြင့်မိုရ်နှင့်မျှ၊ နှိုင်းမကတည်း၊ မာဃမလွတ်၊ နတ်လည်း
မကျန်၊ ဓိဋ္ဌာန်မြတ်နိုး၊ ရိညွတ်ကျိုးသည်၊ ကျိန်မျိုး ဖွေနှည်၊
စင်တော့သည်^၁

ဟူ၍ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ချစ်သူမယ်လေးယုံအောင် အမျိုးမျိုးကျိန်ဆိုခဲ့သော်လည်း ကတိသစ္စာမတည် သော ချစ်သူမောင်ကြောင့် ရင်နာရသော မယ်လေး၏ ခံစားချက် ကို တွေ့မြင်လာရပါသည်။

တစ်ဖန် တောင်ငူခေတ်စာဆိုနတ်ရှင်နောင်၏ မိုးတောရတုတွင် စကားကြွယ် လွန်းသော ချစ်သူမောင်အပေါ် တွေးမြင်ခံစားရသော မယ်လေး၏ ခံစားချက်ကိုလည်း ဖွဲ့ဆိုခဲ့ပြန်သည်။ ချစ်သူမောင်၏ ပြောစကားများသည် မယ်လေးအတွက် ယုံမှားဖွယ် ဖြစ်စေခဲ့ကြောင်း ချစ်သူမောင်၏ ကတိစကား မတည်မှုနှင့် ဝေလည်လည် ပြုမူ တတ်ပုံတို့သည် တန်ခူးလေနှင့်တူကြောင်း ဖွဲ့ဆိုခဲ့ပါသည်။ ထိုအကြောင်း များကို ‘ပြဆန်းမဆင်’ချီ မိုးတောရတုတွင်

ယုံမှယုံမှား၊ တစ်ပါးအမှတ်၊ တွေးချွတ်ပေတောင်း၊ သူနှင့်ပေါင်း
၍၊ နွေနှောင်းလမှ၊ တောင်က တောင်မြောက်၊ ရှေ့နောက်
ထောင့်ယွန်း၊ မည်မှန်းမမြင်၊ မထင်တပ်တပ်၊ ရှစ်ရပ်လည်ကွေ့၊
ဆိုသရွေ့မူ၊ ဘယ်ဝေညာကူး၊ ပုံမထူးသည်၊ တန်ခူးလေနှင့်
လျော့တော့၏^၂

ဟူ၍ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ကတိသစ္စာမတည်သော ချစ်သူမောင်၏ အပြုအမူနှင့် စိတ် သဘောထားအပေါ် တွေးမြင်ခံစားရသော မယ်လေး၏ ခံစားချက်နှင့် အတွေးစိတ်ကူး တို့ကို တွေ့မြင်လာရပါသည်။

^၁ နတ်ရှင်နောင်၊ ၁၉၆၃၊ ၁၀၂။
^၂ -ယင်း-၊ ၁၀၇။

ချစ်သူမောင်အနေဖြင့် ချစ်သူများစွာရှိနေခြင်းသည် မယ့်အပေါ် အတည်တကျ ချစ်ရာမရောက်သောကြောင့် ချစ်သူမောင်သည် တည်ကြည်မှန်ကန်သော စကားကိုသာ ဆိုသင့်ကြောင်း ‘မည်းမျှ ဆင်သည်’ ချီ မိုးတောရတုတွင်

နည်းမှကြင်သည်၊ များလျှင်ချစ်တည်၊ မကျမည်ကြောင့်၊ လွမ်း
သည် ဝိုးဝါး၊ စကားမလွင့်၊ နေစတင့်ရှင်^၁

ဟူ၍ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ကတိသစ္စာမတည်သော ချစ်သူမောင်၏ အပြုအမူနှင့် စိတ် သဘောထားအပေါ် တွေ့မြင်ခံစားရသော မယ်လေး၏ ခံစားချက်နှင့် အတွေးစိတ်ကူး တို့ကို တွေ့မြင်လာရပါသည်။

တစ်ဖန်ချစ်သူမောင်သည် မယ်လေးအပြင် အခြားတစ်ယောက်ကို အသက်ချင်း လှယ်၍ ချစ်မြတ်နိုးနေပြန်ပါသည်။ မယ်လေး၏စိတ်က မယ့်ကြည်ဝံ့ကြောင်းကို ‘မည်းမျှဆင်သည်’ ချီ မိုးတောရတုတွင်

သူနှင့်သူနယ်၊ သက်လှယ်မတတ်၊ ကြည်ညွတ်သည်ဖြစ်၊ ကြာ
လစ်ကာကာ၊ မယ့်မှာတစ်ချို့၊ သူသို့ရောက်ပြန်၊ မကန်မြေမိုး၊
ဆိုစမျိုးထက်၊ နန်းရိုးရွယ်ပျို၊ လွန်၍ဆိုလည်း၊ စိတ်ကိုကြွင်းမဲ့၊
သိလေခဲ့သို့၊ ခြိမ်းဖွဲ့ ယုံဘွယ်၊ မယ့်ဝေဝေးစေ^၂

ဟူ၍ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ကတိသစ္စာမတည်သော ချစ်သူမောင်အား ခြိမ်း၍မရွာသော မိုးနှင့် ဥပမာသဘော တင်စားကာ ဖွဲ့ဆိုထားသည်။ ကတိစကား မတည်သော ချစ်သူမောင်ကြောင့် ခံစားရသောမယ်လေး၏ ခံစားချက်နှင့် အတွေးစိတ်ကူးများကို ပေါ်လွင်စွာ တွေ့မြင်လာရပါသည်။

နဝဒေး၏မိုးတောရတုတွင် ချစ်သူမောင်သည် နောင်သောအခါ ဘုရင်မင်းမြတ် ၏ အားထားရသော အမတ်စစ်သူကြီး ဖြစ်လာလျှင် မိမိအပေါ် အချစ်မတည်၊ ကတိ သစ္စာသွေဖည်သွားမည်ကို မယ်လေးအနေဖြင့် တွေးတောပူပန်နေရကြောင်း ဖွဲ့ဆိုထား ပါသည်။ ထိုအကြောင်းကို စာဆို၏ ‘မည်းဘိသည်လည်း မည်းဘိသည်’ ချီ မိုးတော ရတုတွင်

ဘုန်းသန်မင်းရှေ့၊ ရဲလှေစင်စစ်၊ မတ်ကြီးဖြစ်လျှင်၊ အချစ်
မတည်၊ လည်တို့အံ့ဟု၊ တစုဘောလယ်၊ မယ်အောက်မေ့သော်^၃

^၁ နတ်ရှင်နောင်၊ ၁၉၆၃၊ ၉၇။
^၂ -ယင်း-။
^၃ နဝဒေး၊ ၁၉၆၄၊ ၁၅၀။

ဟူ၍ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ မယ်လေးအနေဖြင့် ချစ်သူမောင်သည် အမတ်စစ်သူကြီး ဖြစ်လျှင် ကတိသစ္စာ မတည်သွေဖည်တော့မည်ဟု တွေးတောပူပန်ရသော ခံစားချက် ကို တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

စာဆိုနတ်ရှင်နောင်၏ မိုးတောရတုတွင်လည်း ချစ်သူမောင်သည် ဇမ္ဗူဒီပါ လင်္ကျာတောင်ကျွန်းတွင် ရှေးဘိုးလောင်းတော်၊ ဘေးလောင်းတော်တို့ကဲ့သို့ ဘိသိက်ခံ မြောက်၍ မင်းအဖြစ်သို့ရောက်လျှင် မိမိအပေါ်အချစ်မတည် ကတိသစ္စာပျက်ယွင်းမည် ကို စိုးရိမ်သောကဖြစ်နေသော မယ်လေး၏ ခံစားချက်ကို ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ စာဆို၏ “လွမ်းလှရာတွင်” ချီ မိုးတောရတုတွင်

သောင်းခွင်လင်္ကျာ၊ ကျွန်းအောင်ချာဝယ်၊ စကြာရဟတ်၊ လေး
မည်ပတ်သား၊ မန္တတ်တွင်မော၊ ဘေးလောင်းစောသို့၊ မုနောခံ
မြောက်၊ ဘိသိက်မြောက်၍၊ ကွန်းပြောက်သဘင်၊ ဘုံသာခွင်
ဝယ်၊ ရွက်ရှင်လစ်တွန်း၊ ထောင်နေထွန်းသို့၊ ဖြန့်ဝန်းရိပ်ဖြူ၊
စံတော်မူက၊ နှစ်ဟူပေသင့်၊ လွမ်းရက်မြင့်ခဲ့^၁

ဟူ၍ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ချစ်သူမောင်သည် ဘုန်းတန်ခိုးကြီးမြတ်သော မင်းအဖြစ်သို့ ရောက်လျှင် မယ်လေးအပေါ် အချစ်မတည်၊ သစ္စာသွေဖည်မည်ကို စိုးရိမ်ပူပန်နေသော မယ်လေး၏ ခံစားချက်ကို တွေ့မြင်လာရပါသည်။

စာဆိုတို့သည် ခံစားချက်အတွေးစိတ်ကူးများကို ဖွဲ့ဆိုရာတွင် မိမိတို့၏ ဘဝ ပတ်ဝန်းကျင် အခြေအနေ အဆင့်အတန်းများ မတူညီသောကြောင့် ဖွဲ့ဆိုသော အကြောင်းအရာတူသော်လည်း ဖွဲ့နွဲ့ တင်ပြပုံချင်း၊ ကွဲပြားမှုရှိကြောင်း မိုးတောရတု များတွင် တွေ့နိုင်ပါသည်။

နဝဒေး၏ မိုးတောရတုတွင် ခံစားမှုနှင့်ယှဉ်သော အတွေးစိတ်ကူးများကို ဖွဲ့ဆို ထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ စစ်မြေပြင်တွင် ကြာညောင်းနေသောကြောင့် အင်းဝ နေပြည်တော်၌ ကျန်ခဲ့ရှာသော ချစ်သူမယ်လေးထံ အလျင်အမြန်ရောက်လိုလှကြောင်း စာဆို၏ ခံစားချက်အတွေးစိတ်ကူးကို “မည်းလေခွလေ”ချီ မိုးတောရတုတွင်

သဘောငှက်တူ၊ ပျံတတ်မူက၊ တွေးယူမခွ၊ ရောက်ချင်လှ၏^၂

^၁ နတ်ရှင်နောင်၊ ၁၉၆၃၊ ၁၀၃။
^၂ နဝဒေး၊ ၁၉၆၄၊ ၁၄၈။

ဟူ၍ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ထိုသို့ဖွဲ့ဆိုထားရာ ချစ်သူမယ်လေးအား တွေ့မြင်လိုသော ဆန္ဒပြင်းပြနေသည့် စာဆို၏ အတွေးစိတ်ကူးနှင့် ခံစားချက်မှာ ပိုမိုလေးနက်လာစေ ပါသည်။

စာဆိုနတ်ရှင်နောင်၏ မိုးတောရတုတွင်မူ ချစ်သူမယ်လေးထံ ၎င်းကလေး သဖွယ် ပျံသန်းသွား ရောက်လိုသော အဖွဲ့မျိုးကို မတွေ့ရပေ။

စာဆိုစစ်သည်မောင်သည် မင်းမှုရေးရာများကြောင့် စစ်မြေပြင်တွင် နေရသော် လည်း စိတ်အစဉ်မှာမူ နေပြည်တော်တွင် ကျန်ရစ်ခဲ့ရှာသော ချစ်သူမယ်လေးထံပါး တွင်သာ တဝဲလည်လည် ရှိနေခဲ့ပါသည်။ ချစ်သူမယ်လေးအား ဖူးတွေ့ချင်ပါသော် လည်း အခွင့်မသာခဲ့ပေ။ ချစ်သူအားလွမ်းသည့်စိတ်ကြောင့် စစ်ထွက် ချစ်သူမောင် အနေဖြင့် မိမိအိပ်စက်ရာ အနီးအပါးတွင် ချစ်သူမယ်လေးရှိနေသယောင် ထင်မှတ် နေမိပါသည်။ ထိုသို့ခံစားချက်နှင့်ယှဉ်သော အတွေးစိတ်ကူးများ ဖြစ်ပေါ်နေပုံကို “တာရက်လကို” ချီ မိုးတောရတုတွင်

ဆက်ဆက်တိုင်းပင်၊ လွန်၍ကြင်သည်၊ ဖူးချင်နေ့ည၊ မွတ်မွတ်
လှကို၊ ဆံ့မျှမတုံ၊ လွမ်းညွန့်ထပ်ရစ်၊ စစ်တပ်မြေတာ၊ ရပ်ရာ
ထူးခြား၊ ဝေးလေငြားလည်း၊ စက်ပါးတွင်ပင်၊ ထင်တုံရေးရေး၊
ချစ်စိတ်ပြေးသည်၊ မဝေးရှုမြော်မိ၏သို့^၁

ဟူ၍ ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။

ရာသီဥတု သာယာသော မိုးနှောင်းလရာသီတွင် စစ်ချီရမြဲ ဖြစ်သော်လည်း ချစ်သူမောင် စစ်ချီသွားသောအချိန်သည် မြောက်လေဖျန်း၍ အေးချမ်းသော အချိန်၊ ဝသန်မိုးကြွင်းကလည်း အငြိုးနှင့်ရွာသွန်း နေချိန်လည်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုအခြေအနေ မျိုးတွင် ချစ်သူနှင့်ဝေးကွာနေသော စစ်သည်မောင်မှာ အချမ်းဒဏ်ရော အလွမ်းဒဏ် ကိုပါ တစ်ကိုယ်တည်း ခံစားနေရပါသည်။ ချစ်သူမယ်လေး၏ အမှာစကားများကို လည်း ပြန်လည် ကြားယောင်နေမိပါသည်။ လေယူရာ ရစ်ဝေမျောပါနေသော တိမ်မျှင် ကလေးများကဲ့သို့ပင် ချစ်သူမယ်လေး၏ အမှာစကားသံများသည်လည်း စစ်သည် မောင်၏နားတွင် အထပ်ထပ် ပြန်လည် ကြားယောင်ကာ နေမိပါကြောင်း တို့ကို ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ စာဆို၏ “စက်ခြည်လျှံဝေ” ချီ မိုးတောရတုတွင်

မြောက်လေဖြည်းပျ၊ ရွာသွန်းချသော်၊ ကိုယ်ပကိုယ်တွင်း၊
တချင်းတည်းသာ၊ ချမ်းသောခါ၌၊ ဘယ်ညာလပ်ခဲ့၊ စက်ဖော်

^၁ နတ်ရှင်နောင်၊ ၁၉၆၃၊ ၁၂၁။

မဲ့၍၊ ချောနွဲ့ရောင်မြေ၊ မှာသရွေ့ကို၊ ရစ်ဝေ့တိမ်နှယ်၊ အသွယ်
သွယ်သည်၊ လွမ်းဘွယ်ကိုသာဖွေတော့သည်^၁

ဟူ၍ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ အချစ်၊ အလွမ်း တို့ကို အခြေခံ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော
ခံစားချက်အတွေးစိတ်ကူးများကို ဖွဲ့ဆိုတင်ပြရာတွင် စာဆို နတ်ရှင်နောင်သည်
တစ်ပါးသူရင်ထဲသို့ ကူးစက်ခံစားလာအောင် ဖွဲ့ဆိုနိုင်စွမ်းရှိကြောင်း လေ့လာတွေ့
မြင်ရပါသည်။

မြုံ့ဝံ့သံချက်

ပြည်နဝဒေးနှင့်နတ်ရှင်တို့၏ မိုးတောရတုများမှ အချစ်၊ အလွမ်း၊ အတွေး
စိတ်ကူးများကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာ တင်ပြခဲ့ပါသည်။ စာဆို (၂)ဦး၏ အချစ်ဘွဲ့များကို
နှိုင်းယှဉ်လေ့လာရာတွင် နဝဒေးသည် ချစ်သူ မိန်းကလေးနှင့် စတင်တွေ့ဆုံသော
အချိန်၊ နေရာနှင့် မယ်လေး၏ အသက်အရွယ်၊ ငယ်ရွယ်နုပျို၍ လှသွေးကြွယ်ပုံတို့ကို
အသေးစိတ်ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ စာဆိုနတ်ရှင်နောင်၏ အချစ်ဘွဲ့တွင်
ချစ်သူမိန်းကလေး၏ မျိုးရိုးမြင့်မြတ်ပုံ၊ ဘုန်းကျက်သရေနှင့်ပြည့်စုံ၍ စိတ်သဘော
ထား တည်ကြည်သူဖြစ်ကြောင်းတို့ကို ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ နဝဒေးကြီး
ကဲ့သို့ ချစ်သူနှင့် စတင် တွေ့ဆုံရသော အချိန်နေရာတို့ကိုမူ ထည့်သွင်းဖွဲ့ဆိုထား
ကြောင်း မတွေ့ရပေ။ ချစ်သူမယ်လေးနှင့် ချစ်ကြိုက်ခွင့်ရခြင်းသည် ရှေးက ပေးလှူခဲ့
ဖူးသော အလှူဒါနရေစက်ကြောင့် ဖြစ်ကြောင်းကို စာဆို(၂)ဦး စလုံးဖွဲ့ဆိုထားသည်
ကို တွေ့ရပါသည်။

တစ်ဖန် အလွမ်းဘွဲ့များကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာရာတွင် မိုးတောရတုများဖြစ်သည့်
အားလျော်စွာ မိုးရာသီသဘာဝကို နောက်ခံထား၍ အလွမ်းကို ရုပ်လုံးကြွလာအောင်
စာဆို(၂)ဦးလုံး ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ နဝဒေးကြီး၏ အလွမ်းဘွဲ့များတွင်
ချစ်သူမောင်ကို မျှော်လင့်စောင့်စားကာ လွမ်းနေသော မယ်လေး၏ အလွမ်းကို နေထိ
ကြာ၊ ရေဝေးကြာပန်းတို့နှင့် ဥပမာခိုင်းနှိုင်းဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ စာဆို
နတ်ရှင်နောင်ကမူ လရောင်ဆမ်းမှပွင့်လန်းရမည့် ကုမုဒြာကြာပန်းနှင့်နှိုင်း၍ ဖွဲ့ဆိုထား
ရာ အတွေးဆန်းသစ်၍ စကားအသုံးအနှုန်း နုနွဲ့သောကြောင့် အကြောင်းအရာနှင့်
လိုက်ဖက်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ မိဘဆွေမျိုးများမသိအောင် အပူရုပ်ကို ဟန်လုပ်
ဖုံးကွယ်ကာ လွမ်းရသော မယ်လေး၏ အလွမ်းကို မိန်းကလေးတို့၏ သဘာဝနှင့်

^၁ နတ်ရှင်နောင်၊ ၁၉၆၃၊ ၁၁၁။

ကိုက်ညီအောင် ဖွဲ့ထားကြောင်း စာဆို(၂)ဦးလုံး၏ မိုးတောရတု များတွင် တွေ့ရပါသည်။

ပြည်နဝဒေးနှင့်နတ်ရှင်နောင်တို့၏ မိုးတောရတုများတွင် အလွမ်းကို ဖွဲ့ဆိုရာ၌ သာယာမှုအပေါင်းနှင့် ပြည့်စုံနေသော ဩကာသလောကဝန်းကျင်၊ သတ္တလောကဝန်းကျင် သဘာဝတို့ကို နောက်ခံပြု၍ အသေးစိတ်ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ သတ္တလောကဝန်းကျင်သာယာပုံတို့ကို နောက်ခံပြု၍ အသေးစိတ်ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ သတ္တလောကဝန်းကျင်သာယာပုံကို နတ်ရှင်နောင်က နဝဒေးကြီးထက် ပို၍ အသေးစိတ်ဖွဲ့ဆိုနိုင်ကြောင်း တွေ့ရသည်။ နဝဒေးကြီးသည် အလွမ်းကိုဖွဲ့ဆိုရာတွင် ဗုဒ္ဓသရဏပန်းပင်ပေါ်မှ ပိန်းညှင်းငှက်ကလေး၏ သံရှည်ဆွဲတွန်ကျူးလာပုံကို အတွေးစိတ်ကူး ဆန်းသစ်စွာ ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

စာဆိုတို့၏ မိုးတောရတုများတွင် မောင်မယ်တို့၏ အချစ်၊ အလွမ်းတို့ပေါ်၌ အခြေခံ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသောခံစားချက် စိတ်ကူးများကိုလည်း နှိုင်းယှဉ်လေ့လာ တင်ပြခဲ့ပါသည်။ နဝဒေးကြီး၏ မိုးတောရတုတွင် ချစ်သူမောင်သည် ဘုရင်မင်းမြတ်၏ အားကိုးရသော အမတ်စစ်သူကြီးအဖြစ်သို့ ရောက်လျှင် မယ်လေးအား သစ္စာသွေဖည် မေ့ကျန်မည်ကို စိုးရိမ်ပူပန်မိကြောင်း ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ နတ်ရှင်နောင်ကမူ မင်းပျိုမင်းလွင် စစ်သည်စာဆိုဖြစ်သည့်အားလျော်စွာ ရှေးဘေးလောင်းတော်များ ကဲ့သို့ ဘုန်းတန်ခိုး ကြီးမြတ်သော မင်းအဖြစ်ရောက်လျှင် မိမိအားသစ္စာသွေဖည် မေ့ကျန်မည်ကို စိုးရိမ်ပူပန်မိကြောင်း ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ထို့ကြောင့် စာဆိုတို့၏ ဘဝအခြေအနေ မတူသည့်အလျောက် ရေးဖွဲ့သောကြောင်း အရာတူသော်လည်း တင်ပြဖွဲ့ဆိုပုံ ကွဲပြားကြောင်းတွေ့ရပါသည်။ ကတိစကားမတည်သော ချစ်သူမောင်ကြောင့် ရင်နာဖွယ် ခံစားရသော မယ်လေး၏ ခံစားချက်များကိုလည်း စာဆို(၂)ဦးစလုံး ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရသည်။

ပြည်နဝဒေးနှင့် နတ်ရှင်နောင်တို့၏ မိုးတောရတုများတွင် မယ်လေး၏ ခံစားချက်သာမက စစ်သည်စာဆိုတို့၏ အတွေးခံစားချက် အတွေးစိတ်ကူးများကိုလည်း ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်းတွေ့ရပါသည်။ နဝဒေးကြီး၏ မိုးတောရတုတွင် စစ်မြေပြင်ရောက် ချစ်သူမောင်က နေပြည်တော်တွင် ကျန်ခဲ့ရာသော ချစ်သူမယ်လေးထံ ငှက်ကလေး သဖွယ် ပျံသန်းသွားရောက်လိုကြောင်း ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ နတ်ရှင်နောင်၏ မိုးတောရတုတွင်မူ ထိုအဖွဲ့မျိုးကို မတွေ့ရပေ။ သို့သော် စစ်မြေပြင်ရောက် ချစ်သူမောင်သည် မယ်လေး၏ အမှာစကားများကို အဖန်တလဲလဲ ကြားယောင်မိပုံ၊ ချစ်သူမယ်လေး မိမိအနီးတွင် ရှိနေသယောင် ခံစားနေပုံတို့ဖြင့် အလွမ်းခံစားချက်နှင့် ယှဉ်သော အတွေးစိတ်ကူးများကို ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

အချုပ်အားဖြင့်ဆိုရသော် ရတုစာပေခေတ်ကြီးကို ဦးဆောင်ဦးရွက်ပြုသူ စာဆို နဝဒေးကြီးနှင့် ရတုလမ်းကြောင်းကို ဖြောင့်ဖြူးအောင် ကြိုးပမ်းခဲ့သူ စာဆိုနတ်ရှင် နောင်တို့၏ မိုးတောရတုများမှ အချစ်၊ အလွမ်း၊ အတွေးစိတ်ကူးဘွဲ့များကို နှိုင်းယှဉ် လေ့လာ တင်ပြခဲ့ပါသည်။ ထိုသို့လေ့လာရာတွင် အကြံတူ နောက်လူကောင်းစမြဲ ဆိုသည့် စကားအတိုင်း စာဆိုနတ်ရှင်နောင်က နဝဒေး၏ အတွေးစိတ်ကူးများကို နည်းမှီ၍ ဆန်းသစ်သော အတွေးစိတ်ကူး ကဗျာဉာဏ်ရည်တို့ဖြင့် ထုံမွမ်းဖွဲ့သီလိုက် ရာ ဂန္ထဝင်ကဗျာအဖြစ် မြန်မာစာပေသမိုင်းတွင် ယနေ့တိုင် ရပ်တည်နိုင်ခြင်းဖြစ်သည် ဟု ယုံကြည်မိပါသည်။

နိဂုံး

တောင်ငူခေတ်စာဆို ပြည်နဝဒေးနှင့် နတ်ရှင်နောင်တို့၏ မိုးတောရတုများကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်းဖြင့် အချစ်၊ အလွမ်းတို့ပေါ်တွင် အခြေခံ၍ ဖြစ်တည်လာသော စာဆိုတို့၏ အတွေးစိတ်ကူးခံစားချက် အဖွဲ့အနွဲ့စွမ်းရည်တို့ကို လေးစားဖွယ်တွေ့မြင် ရပါသည်။ ရတုစာပေခေတ်ကြီးကို ဦးဆောင်ဦးရွက်ပြုသူ နဝဒေးကြီးနှင့် ရတုစာပေ လမ်းကြောင်းကို ချောမွေ့ဖြောင့်ဖြူးအောင် ကြိုးပမ်းခဲ့သူ နတ်ရှင်နောင်တို့၏ ကြိုးပမ်း မှုများမှာ ယနေ့တိုင် ဂန္ထဝင်စာပေလောကကို အကျိုးပြုလျက်ရှိသည်ဟု ဆိုချင်ပါ သည်။ ထို့ကြောင့် စာဆိုကြီး(၂)ပါး၏ စာပေအမွေကို နှောင်းလူတို့က လက်ဆင့်ကမ်း ထိန်းသိမ်းကြရမည် ဖြစ်ပါသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ကျော်ရင်၊ ဦး(ပုပ္ဖား)။ (မ-၁၃၂၁)။ *ကဝိဘာရတီကျမ်း (ပ-တွဲ)*။ ရန်ကုန်၊ ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်။
- ချမ်းမြ၊ ဦး(တည်းဖြတ်)။ (၁၉၆၃)။ *နတ်ရှင်နောင်ဆိုရတုများ*။ မန္တလေး၊ တက်နေလင်းပုံနှိပ်တိုက်။
- နဝဒေး။ (၁၉၆၄)။ *နဝဒေးရတုပေါင်းချုပ်*။ ရန်ကုန်၊ ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်။
- ပညာရှိများ။ (၁၉၉၃)။ *မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်တော်ကြီး(တ-တွဲ)၊ (ပဉ္စမအကြိမ်)*။ ရန်ကုန်၊ မြန်မာ့အလင်း သတင်းစာတိုက်နှင့် ဂါဒီယန်သတင်းစာတိုက်။
- ဖေမောင်တင်၊ ဦး။ (၁၉၅၈)။ *မြန်မာစာပေသမိုင်း*။ ရန်ကုန်၊ တက္ကသိုလ်များပုံနှိပ်တိုက်။
- ဘာသာပြန်စာပေအသင်း။ (၁၉၇၁)။ *မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်း(အတွဲ-၁၀)*။ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်ပုံနှိပ်တိုက်။
- မိမိလေး၊ ဒေါ်။ (၂၀၀၃)။ *အမျိုးသမီးစာဆိုလောကနှင့် ဘဝကြေးမုံ*။ ရန်ကုန်၊ တက္ကသိုလ်များပုံနှိပ်တိုက်။
- မြန်မာစာအဖွဲ့။ (၂၀၀၈)။ *မြန်မာအဘိဓာန်(ဒု-ကြိမ်)*။ ရန်ကုန်၊ တက္ကသိုလ်များပုံနှိပ်တိုက်။
- လွန်း၊ ဆရာ(သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း)။ (၁၉၅၅)။ *ကဗျာသာရတ္ထသင်္ဂြိုဟ်*။ ရန်ကုန်၊ ရန်အောင်မင်္ဂလာပုံနှိပ်တိုက်။
- လှဘေ၊ ဒေါက်တာ။ (၂၀၀၂)။ *မြန်မာစာပေဧည့်ခံစာတမ်း*။ ရန်ကုန်၊ ဒေါင်းစာပေ။
- သုတ၊ မောင်။ (၂၀၀၂)။ *စာဆိုတော်များအတ္ထုပ္ပတ္တိ(ဒု-ကြိမ်)*။ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်ပုံနှိပ်တိုက်။

အချိန်ကာလကြာသောအခါ မယ်လေးထံ တစ်ဖန်ရောက်ရှိလာပြန်သည်။ ထို့ကြောင့် ချစ်သူမောင်အနေဖြင့် မယ်လေးယုံကြည်လောက်အောင် မည်သို့ပင်ပြောဆိုစေကာမူ မောင့်စိတ် ကို အကြွင်းမဲ့သိနေခဲ့ပြီးဖြစ်ပါသည်။

ပြည်နဝဒေးနှင့်နတ်ရှင်နောင်တို့၏ မိုးတောရတုများမှ
 အချစ်၊ အလွမ်း၊ အတွေးစိတ်ကူးများ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာချက်

မာတိကာ

အခန်း	အကြောင်းအရာ
စာမျက်နှာ	
	စာတမ်းအကျဉ်း
	နိဒါန်း
၁။	ပြည်နဝဒေးနှင့်နတ်ရှင်နောင်တို့၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိအကျဉ်း
၁	
၂။	ရတုဝေါဟာရ၊သဘောသဘာဝနှင့်သမိုင်းအကျဉ်း
၅	
၃။	ပြည်နဝဒေးနှင့်နတ်ရှင်နောင်တို့၏ မိုးတောရတုများမှ အချစ်၊ အလွမ်း၊ အတွေးစိတ်ကူးများနှိုင်းယှဉ်လေ့လာချက်
၉	
	၃၊၁။ အကြောင်းအရာပိုင်းလေ့လာချက်
၉	
	၃၊၁၊၁။ အချစ်ဘွဲ့များနှိုင်းယှဉ်လေ့လာချက်
၉	
	၃၊၁၊၂။ အလွမ်းဘွဲ့များနှိုင်းယှဉ်လေ့လာချက်
၁၄	
	၃၊၁၊၃။ အတွေးစိတ်ကူးများနှိုင်းယှဉ်လေ့လာချက်
၂၃	
	ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်
၂၉	
	နိဂုံး
	ကျမ်းကိုးစာရင်း

စာဆိုနတ်ရှင်နောင်၏အတ္ထုပ္ပတ္တိအကျဉ်း

စာဆိုနတ်ရှင်နောင်ကို ရတုကဗျာဖွဲ့ဆိုမှုတွင် ရတုဘုရင်ရတုတံခွန်စိုက်သူဟု နှောင်းစာပေသုတေသီ များက အသိအမှတ်ပြုထားကြပါသည်။ နတ်ရှင်နောင်သည် တောင်ငူရွှေနန်းတည်မင်းသီဟသူရ မဟာဓမ္မရာဇာဘွဲ့ခံ မင်းရဲကျော်ထင်နှင့် မိဖုရား ခေါင်ကြီး အတုလအဂ္ဂမဟာဒေဝီဘွဲ့ခံ မင်းခင်စောတို့မှ ဖွားမြင်သော သားတော်ကြီး ဖြစ်သည်။ ညီတော်များမှာ မင်းရဲကျော်စွာ၊ မင်းရဲသီဟသူနှင့် မင်းရဲကျော်ထင် တို့ဖြစ် သည်။

နတ်ရှင်နောင်၏ မွေးသက္ကရာဇ်ကိုမူ ရာဇဝင်များတွင် အတိအကျ ဖော်ပြ မထားပေ။ မှန်နန်းမဟာရာဇဝင်၌ သက်တော် (၃၅)နှစ်တွင် ကွယ်လွန်ကြောင်း ဖော်ပြပါရှိသည်။^၁ နတ်ရှင်နောင်သည် ငယ်ရွယ်စဉ်ကတည်းကပင် ခမည်းတော်၏

လက်ရုံးသဖွယ်အားကိုးခဲ့ရသူဖြစ်သည်။ သက္ကရာဇ် (၉၅၂)ခု မိုးကောင်းတိုက်ပွဲတွင် အောင်မြင်မှုရခဲ့၍ ငါးဆူဒါယကာမင်းကိုယ်တိုင် အဆောင်အယောင် စားကျေး စားလက်များကို ပေးအပ်ချီးမြှင့်ခဲ့သည်။^၂ သက္ကရာဇ် (၉၄၈)ခုနှစ်နှင့် (၉၅၄)ခုနှစ်တင်ယိုးဒယားသို့ နှစ်ကြိမ်တိုင်တိုင် ချီတက်တိုက်ခိုက်ရာ၌လည်း တပ်မှူးအဖြစ် ပါဝင်ခဲ့သည်။^၃ နတ်ရှင်နောင်သည် ခမည်းတော် တောင်ငူဘုရင် မင်းရဲကျော်ထင် ဟံသာဝတီကို အောင်တော်မူသောအခါ နန်းကျဘုရင် ငါးဆူဒါယကာနှင့် အိမ်ရှေ့မင်း မင်းရဲကျော်စွာကို မယ်တော်နှင့် တိုင်ပင်၍ လုပ်ကြံကွပ်မျက်ခဲ့သည်။ တောင်ငူဘုရင် မင်းရဲကျော်ထင်သည် သက္ကရာဇ် (၉၆၅)ခုတွင် နန်းတက်တော်မူပြီး သားတော်ကြီး နတ်ရှင်နောင်ကို ဟံသာဝတီဆင်ဖြူများရှင် မင်းတရားကြီး၏ သမီးတော် ဓာတုကလျာနှင့် စုံဖက်ကာ အိမ်ရှေ့အရာပေးတော်မူသည်။^၄ ရာဇဓာတုကလျာသည် ထိုနှစ်တန်ဆောင်မုန်းလတွင် ကွယ်လွန်တော်မူ ကြောင်းကို ဖော်ပြထားပါသည်။

သက္ကရာဇ် (၉၇၁) ခုနှစ်တွင် ခမည်းတော် တောင်ငူဘုရင် နတ်ရွာစံသော် သားတော်အိမ်ရှေ့စံ နတ်ရှင်နောင်သည် ဝါခေါင်လပြည့်ကျော် (၆)ရက် သောကြာနေ့တွင် ဘုရင်သီဟသူရဘွဲ့အမည်ကို ခံယူကာတောင်ငူရွှေနန်းကို သိမ်းမြန်းစိုးစံတော်မူသည်။ ထိုနှစ်မှာပင် အနောက်ဖက်လွန်မင်းသည် တောင်ငူကို ချီတက်တိုက်ခိုက် အောင်မြင်ပြီး နတ်ရှင်နောင်ကို လက်အောက်ခံဘုရင်ငယ်အဖြစ် အုပ်စိုးရန် တောင်ငူမြို့ကို ပြန်လည်အပ်နှင်းခဲ့သည်။ သက္ကရာဇ် (၉၇၄)ခုတွင်သံလျင်မြို့စား ငဇင်ကာသည် တောင်ငူသို့ ချီတက်လာပြီး နတ်ရှင်နောင်၏ ညီတော်မင်းရဲကျော်စွာနှင့် ဦးစွာ တိုက်ပွဲဖြစ်ပွားရာ မင်းရဲကျော်စွာ ကျရှုံးသည်။ တောင်ငူဘုရင်နတ်ရှင်နောင်ကိုလည်း သံလျင်သို့ ခေါ်ဆောင်သွားခဲ့လေ သည်။^၅ အနောက်ဘက်လွန်မင်းသည် ထိုနှစ်မှာပင် သံလျင်သို့ ချီတက်လုပ်ကြံရာ သက္ကရာဇ် (၉၇၅) ခုနှစ်တွင် အောင်မြင်တော်မူသည်။ နတ်ရှင်နောင်ကို စစ်ဆေးမေးမြန်းရာ ငဇင်ကာနှင့်ပူးပေါင်းမှုရှိကြောင်း ထင်ရှားသဖြင့် သံလျင်မြို့လယ်တွင် ကွပ်မျက်၍ ညီတော်မင်းရဲကျော်ထင်ကို သင်္ဂြိုဟ်စေသည်။ တောင်ငူ ဘုရင်နတ်ရှင်နောင်သည် သံလျင်တွင် အနိစ္စရောက်သည်ကို အကြောင်းပြုကာ သံလျင်ရောက် မင်းတရားကြီး ဟုလည်း အမည်တွင်သည်။^၆

စာဆို၏ဘဝသည် တိုတောင်းလှသော်လည်း စာဆိုရေးဖွဲ့ခဲ့သော ရတုကဗျာတို့သည်ကား ယနေ့ထက်တိုင် မြန်မာစာပေသမိုင်း၌ ဂန္ထဝင်တွင်လျက် ကျန်ရှိနေဆဲ

ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာစာပေ နယ်ပယ်ရှိ ရှေးဂန္ထဝင်စာဆိုတော်ကြီး (၂)ဦး၏ ရတုကဗျာ များကို လေ့လာဖော်ထုတ်ခွင့်ရသောကြောင့် အထူးပင် ဝမ်းသာဂုဏ်ယူမိပါသည်။

၂။ ရတုဝေါဟာရ ၊ သဘောသဘာဝနှင့် သမိုင်းအကျဉ်း

ရတုဝေါဟာရ နှင့် သဘောသဘာဝ

ရတုဝေါဟာရသည် မြန်မာဘာသာစကား ရတုလည်းရှိသည်။ ပါဠိ၊ သက္ကတဘာသာမှ ဆင်းသက် လာသည်လည်းရှိသည်ဟု ပညာရှင်များက အမျိုးမျိုးကြံဆကြပါသည်။

ရတုဟူသောဝေါဟာရနှင့်ပတ်သက်၍ ‘ကဝိတာရတီကျမ်း’တွင်

ရတုသည် သက္ကတ စကားပျက်မျှသာဖြစ်သည်။ ဝသန္တ
စသောဥတုကို ဟောသည်။ ရှေးက မိုးဘွဲ့၊
ဆောင်းဘွဲ့၊ စသောရာသီဘွဲ့ကိုသာ ရတုဟူ၍
ခေါ်ဝေါ်ခဲ့ကြရာမှ နောင်အလားတူ လေးလုံးစပ်လင်္ကာ၊
တောလား၊ ဘုန်းတော်ဘွဲ့၊ ကျေးစေဘွဲ့၊ မယ်ဘွဲ့၊
မောင်ဘွဲ့၊ စသည်တို့ကိုလည်း ရတုဟူ၍
ခေါ်ဝေါ်လာကြခြင်းဖြစ်သည်။^၁

ဟုဖွင့်ဆိုထားပါသည်။

မြန်မာစာပေသမိုင်းတွင်

ရတုဟူသည် သက္ကတဘာသာရိတုမှ ပျက်လာသော
ရတုလည်းရှိသည်။
ပေါရာဏသက်သက်ရတုလည်းရှိသည်။
သက္ကတဘာသာရိတုမှာ အခါရာသီ အနက်ရ၍
မြန်မာဘာသာရတုမှာ သဘင်ဟူသော အနက်၊
အခြေအနေ ဟူသော အနက်၊ အခမ်းအနားဟူသော
အနက်သုံးမျိုးရသည်။ ဤသို့ ဌာနအားဖြင့်
သုံးမျိုးကွဲပြားလျက်ရှိရာ အကြင်အဖွဲ့တစ်ခုသည်
အများနှင့် စပ်ဆိုင်လျှင် ထိုအမျိုးမှာ သဘင်အနက်ရ၏။
အများနှင့်မသက်ဆိုင်ဘဲ တစ်ဦး
တစ်ယောက်ထဲအတွက်သာ စပ်ဆိုလျှင်

အခမ်းအနားပကတိ ဖြစ်ထွန်းသည့် သဘာဝဓမ္မ
 အခြေအနေများကို ပြုလျှင် အခြေအနေသဘော
 သက်ရောက်သည် ။

ဟုဆိုထားပါသည်။

မြန်မာအဘိဓာန်တွင်

ရတု၊ယဒု၊ န-လေးလုံးတစ်ပိုဒ်ရေးဖွဲ့သော ကဗျာတစ်မျိုး(သ၊ ရိတု)၃

ဟုဖွင့်ဆိုထားပါသည်။

ကဗျာသာရတ္ထသဂြိုဟ်တွင်

ရတုဟူသော စကား၏အနက်အဓိပ္ပာယ် အကျဉ်းချုပ်မှာ၊
 ဂိမုန္တတု၊ ဝသန္တတု၊ ဟေမန္တတု ဟူသော နေ့ ၊ မိုး ၊
 ဆောင်း ကာလအချိန်များကို ပါဠိဘာသာ၌ တု၊
 သင်္သကရိဋ္ဌဘာသာ၌ ရိတုဟု ခေါ်သဖြင့်၊ ဆွဲနှစ်ရာသီ
 ဘွဲ့ကဗျာတို့ကို ရတုဟုခေါ်သည်။ ၎င်းရာသီဘွဲ့
 ကဗျာလင်္ကာစပ်နည်းကို လိုက်၍
 နောင်သောအခါဘုရင်မင်းမြတ်တို့ကို
 ချီးပသောအဖွဲ့မျိုးများကို ခုကာလဒါဘာခေါ်
 မင်းပွဲသဘင်အခမ်းအနားမျိုးတို့၌ ချီးကျူးသော မင်္ဂလာ
 သြဘာစာမျိုးများကိုစပ်ဘတ်ဆိုကြလေ၏ ၃

ဟုဖော်ပြထားပါသည်။

ဤသို့ပညာရှင်အသီးသီး၏ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်များအရ
 ရတုဟူသောဝေါဟာရမှာ သက္ကတ ဘာသာရိတု၊ ပါဠိဘာသာတုတို့မှလာ၍
 အခါရာသီအနက်ရကြောင်း၊ ထိုမှ အခါရာသီ၏ တင့်တယ်မှု နှင့်
 ဓမ္မလျော်ပျော်ပိုက်ဖွယ်သာယာမှုအခြေခံချင်းတူသည့်
 ကဗျာလင်္ကာအဖွဲ့၏အမည်အဖြစ်သတ်မှတ် ခေါ်ဝေါ်လာကြောင်း၊ ပေါရာဏရတုမှာမူ
 သဘင်၊ အခမ်းအနား၊ အခြေအနေဟုဆိုကြောင်း တွေ့ရသည်။

ရတုကဗျာဖွဲ့ဆိုသည့် အကြောင်းနှင့်ပတ်သက်၍ စာဆိုတို့သည် မိမိတို့၏
 ခံစားချက်များကို စိတ်ကူးဉာဏ်ဖြင့်ပုံဖော်ဖန်တီးရာ၌ ဘုရားတိုင်၊ သိကြားတိုင်၊

မြို့ဘွဲ့၊ မယ်ဘွဲ့၊ မောင်ဘွဲ့၊ ပန်းဘွဲ့၊ ရာသီဘွဲ့၊ ကျေးစေ၊ စစ်ချီ စသည်ဖြင့်
 အမျိုးစုံအောင် ရေးဖွဲ့ခဲ့ကြကြောင်း တွေ့ရသည်။ အချို့ အချို့
 အသတ်ကာရန်ညီရသည်။ ပိုဒ်စုံစပ်နည်းတွင် သုံးချက်ညီစပ်နည်း၊
 သပ်စေ့နက်သုံးချက်ညီစပ်နည်း၊ ကိုယ်တွင်းပြည့်သပ်စေ့နက် သုံးချက်ညီစပ်နည်း၊
 စကြာစပ်နည်း၊ တောင့်တဲတွန်စပ်နည်းဟု (၅)မျိုး ကွဲပြားသည်။

ရတုကဗျာဖွဲ့စပ်မှုနှင့်စပ်လျဉ်း၍ မြန်မာစာပေသမိုင်းတွင်

တစ်ပိုဒ်တည်းဖွဲ့လျှင် ဧကပိုဒ်၊ နှစ်ပိုဒ်ခွဲလျှင် အဖြည့်ခံ၊
 သုံးပိုဒ်စပ်ဖွဲ့လျှင် ပိုဒ်စုံဟူ၍ခေါ်သည်။ သုံးပိုဒ်ထက်
 ပိုမို၍လည်း မစပ်ဖွဲ့ကြချေ။ တစ်ပိုဒ်တွင် လည်း
 ပဒအရေအတွက်အားဖြင့် (၁၀၈)

ပဒထက်ပိုမို၍မဖွဲ့နဲ့ကြချေ။^၂

ဟူ၍ဖော်ပြထားပါသည်။

ထိုကြောင့် ရတုကဗျာဖွဲ့ဆိုမှုတွင် စာဆိုတို့၏ အာရုံ (၆) ပါး၌
 တွေ့ကြုံထင်ဟပ်နေသည်များကို အခြေခံ၍ စိတ်ကူးဉာဏ်ကွန်မြူးကာ
 နှစ်သက်ဖွယ်ဖြစ်အောင် ရေးဖွဲ့ထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့
 ရေးဖွဲ့ရာတွင်ပိုဒ်ရေအရလည်းကောင်း၊ ပဒအရေအတွက်အရလည်းကောင်း
 ကန်သတ်ချက်ရှိသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ရတုသမိုင်းအကျဉ်း

ရတုသည် လင်္ကာမှ ပေါက်ဖွားလာသော ကဗျာအဖွဲ့အနွဲ့ဖြစ်သည်။
 ရတုကဗျာသမိုင်းကြောင်းကို လေ့လာ လျှင် ပင်းယခေတ်တွင် မြန်မာစာပေသမိုင်း၌
 အစောဆုံးဟု အများက လက်ခံထားကြသော ‘ရွှေဖဝါး တော်အောက်၊
 ကျွန်၏လျှောက်ဖြင့်’ အစချီသော ရတုကို တွေ့ရသည်။ စတုရင်္ဂဗလအမက်ကြီးက
 မြန်မာသက္ကရာဇ် (၇၀၀)ကျော်လောက်တွင် ဖွဲ့ဆိုခဲ့ခြင်းဖြစ်၍မြန်မာစာပေသမိုင်းတွင်

ထိုရတုသည် ပေါက်ဆရာတော် (သို့မဟုတ်)
 ဆူးတွင်းပစ် ဆရာတော်အား
 မြတ်စွာဘုရားတရားတော်အကြောင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍
 မေးမြန်းကာ ရေးသားထားသော အမေးပုစ္ဆာရတုဖြစ်၏^၃

ဟုဖော်ပြထားပါသည်။

မြန်မာစာပေသမိုင်းတွင် အစောဆုံးတွေ့ရသော ထိုရတုသည် တောတောင်ရာသီဥတု၊ချစ်ခင်ခြင်း၊ မေတ္တာအစုတို့ကို ဖွဲ့နွဲ့ထားခြင်း မဟုတ်ဘဲ ဆူးတွင်းပစ်ဆရာတော်အား မြတ်စွာဘုရားတရားတော်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ မေးမြန်းထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လောကုတ္တရာကြောင်းကို ဖွဲ့နွဲ့ထားသော ရတုအဖြစ်တွေ့ရသည်။

အင်းဝခေတ်တွင်ရတုကဗျာပါ အကြောင်းအရာတို့သည် လောကုတ္တရာမှ လောကီသို့ နယ်ပယ် ကျယ်ပြန့်လာပြီး ကဗျာအဖွဲ့ပုံသဏ္ဍာန်နှင့် အကြောင်းအရာလည်းစုံလင်လာပါသည်။ ပထမ မင်းခေါင်ကြီး၏ ‘နန္ဒဝန်လျှင်’ ချီကျေးစေရတု၊ရှင်သူရဲ၏ စစ်ချီရတုများအပါအဝင် ဝံတောင်လယ် ဘုန်းတော်ကြီး၊ ရှင်မဟာသီလဝံသ၊ ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ၊ ရှင်တေဇောသာရ စသောရတုစာဆိုတို့၏ လောကီ၊ လောကုတ္တရာဆိုင်ရာရတုများစွာ ပေါ်ထွက်လာခဲ့သည်။ အမျိုးသမီးစာဆိုများပါ ပေါ်ထွက် လာခဲ့သည်။ နန်းတွင်မိဖြူ၊ နန်းတွင်မိညိုတို့၏ ကိုယ်ရည်သွေးရတုများကိုတွေ့ရသည်။ ကဗျာပုံသဏ္ဍာန် ပိုင်းတွင်လည်း တောင့်တဲတွန့်ဆိုနည်း၊ ပုလဲတစ်တန်၊ သန္တာတစ်တန်ဆိုနည်း၊ ပဒုမ္မာကြာဆိုနည်း၊ စကြာဆိုနည်း စသည့်ဖြင့် အမျိုးမျိုးတီထွင်စပ်ဆိုမှုများကိုလည်းတွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် ပင်းယခေတ် တွင် အစပျိုးခဲ့သော ရတုအဖွဲ့သည် အင်းဝခေတ်တွင် ပိုမိုစည်ပင်လာသည်ဟု ဆိုရပါသည်။

တောင်ငူခေတ်သည် စစ်မက်ရေးရာထူပြောသော ခေတ်၊ တိုင်းသစ်ပြည်သစ်ထူထောင်သောခေတ် ဖြစ်၍ နယ်ပယ်ချဲ့ထွင်ရန်၊ စည်းရုံးရန်အလို့ငှာ အရပ်မျက်နှာအသီးသီးသို့ စစ်ချီထွက်ကြရသည်။ စစ်ချီရင်း စစ်သည်တော်တို့သည် မိမိတို့အတွေ့အကြုံ၊ အတွေးစိတ်ကူးနှင့် ခံစားချက်များကို ရတုကဗျာ များအဖြစ် ဖွဲ့သီလာကြသည်။ တောင်ငူခေတ်တွင် ရတုကဗျာနှင့် စာဆိုအမြောက်အမြားပေါ်ထွက် ခဲ့သည်။ ထင်ရှားသည့် စာဆိုများမှာ လှော်ကားသုံးထောင်မှူး၊ ရှင်ထွေးနာသိန်၊ ပြည်နဝဒေးကြီး၊ နတ်ရှင်နောင်၊ မင်းဇေယျရန္တမိတ်၊ ရှင်သံခို၊ ဥက္ကာပုံ၊ မင်းစောနှင့်ရှင်ထွေးလှ၊ ရဝေရှင်ထွေး၊ ခင်မထွေး၊ သရေစည်သူကတော်၊ ပြည်မိဖုရား၊ ဇင်းမယ်မိဖုရား၊ ပဲခူးမိဖုရား၊ တန်ဆောင်မိဖုရားတို့ဖြစ်သည်။ အင်းဝခေတ်တွင် ဖွဲ့ဖွိုးလာခဲ့သော ရတုကဗျာအရေးအဖွဲ့သည် တောင်ငူခေတ်တွင် ရတုခေတ် ဆိုရလောက်အောင် ထူးခြားထွန်းကားလာကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

ညောင်ရမ်းခေတ်တွင် ရတုစာပေနှင့် စာဆိုအမြောက်အမြား
 မပေါ်ထွန်းခဲ့သော်လည်း ရှင်ကရဝိက၊ မြင်းခွာစားမင်းရာဇာ စသော
 ရတုစာဆိုတို့ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ ညောင်ရမ်းမင်းဆယ်ဆက် မြောက်
 ဟံသာဝတီရောက်မင်းတရားကြီးသည်လည်း အင်းဝပျက်၍ဟံသာဝတီတွင် စံနေစဉ်
 နတ်ရွာစံ ခါနီးအချိန်တွင် “ပုဂ္ဂိုလ်ခြောက်မည်”

အစချီသောသုံးချက်ညီသံဝေဂပိုဒ်စုံရတုကို စပ်ဆိုခဲ့ပါသည်။^၁ ထို့ကြောင့်
 ညောင်ရမ်းခေတ်တွင် တောင်ငူခေတ်လောက် ရတုကဗျာမထွန်းကားသော်လည်း
 အထိုက် အလျောက်ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။
 ကုန်းဘောင်ခေတ်ပထမပိုင်းတွင် ဘုန်းတော်ဘွဲ့ ရတုများ၊
 ပြန်လည်သက်ဝင်လှုပ်ရှားလာပါသည်။ လက်ဝဲသုန္ဒရအမတ်ကြီး၏
 ကိုယ်ရေးကိုယ်တာ ခံစားချက် ရတုများ၊ ဦးတိုး၏ ရခိုင်ချီရတုများ၊
 စိန္တကျော်သူဦးဩ၏ စစ်သည်ဘဝသရုပ်ဖော်ရတုများ ပေါ်ထွန်းခဲ့ ပါသည်။
 အခြားထင်ရှားသော ရတုစာဆိုများမှာ စဉ့်ကူးမင်း၏ မိဖုရားရှင်မင်း၊
 ဖိုးသူတော်ဦးမင်း၊ ဝက်မစွတ်နဝဒေး၊ ဦးပုည၊ ကင်းဝန်မင်းကြီးဦးကောင်း၊
 ဆီးဘန်နီဆရာတော်တို့ဖြစ်ကြပါသည်။

ထို့ကြောင့် ပင်းယခေတ်က စတင်ခဲ့သော ရတုကဗျာစာပေသည်
 ယနေ့ထက်တိုင် ထိမ်းမြား မင်္ဂလာပွဲများ၊ ရှင်ပြုနားသ၊ ဘိသိက်မင်္ဂလာပွဲများတွင်
 ရွတ်ဖတ်ကြလျက် ဂန္ထဝင်တွင်စွာရပ်တည် နေကြောင်း တွေ့ရပါသည်။